

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

C2
545h

CV
78287

169603

FONDAMENTEN

O F T E

GROND-REGELS

DER NEDERDUYTSCH E

S P E L - K O N S T ;

Om de zelve in korten tyd in d'uyterste
volmaektheyd te leeren :

Waer by gevoegd zyn eenige Regels van de
welgemanierdheyd , als ook eenige
gemeyne Brieven :

Alles zeer nut ende voordeelig voor de
Jongheyd :

Doór P. B.

T A N T W E R P E N ,

By HUBERTUS BINCKEN , Boek-drukker
ende Verkooper , op de katte-vest,
achter de Paters Jesuiten.

INTERNATIONAL

CONFERENCE

RESOLUTIONS

ADOPTED AT THE CONFERENCE

HELD AT THE UNIVERSITY OF TORONTO

IN 1927

BY THE INTERNATIONAL CONFERENCE OF
SOCIOLOGICAL ASSOCIATIONS

AND THE INTERNATIONAL CONFERENCE OF
STATISTICAL ASSOCIATIONS

1927

1927

VOOR-REDEN

Tot de Meesters, Meesterffen, ende alle
leerzuchtige Jongelingen.

Is eene zaeke zeer wonder, en bemerkens
weêrdig, dat onze naebueren, de Hollan-
ders, als ook de Fransche, en de Engelsche;
hunne taele doôr Grond-regels aen de Jongheyd
leeren, en met geweld inboezemen; tot welk
eynde sy doôr den druk uitgeven verscheyde
boekskens en *Letter-konsten*, de welke van onze
Inlanders zelf in die Landen geleerd worden;
ja zelfs in deze Stad: en dat hedendags aen
onze Jongheyd hunne moederlyke taele geleerd
word, als aen papegaeyen, oft andere klappen-
de vogels, zonder grond, oft reden, zonder
waerom, oft *daerom*: waer nyt voordkomt, en
reeds voortdgekomen is, dat onze Nederduyt-
sche taele byna teenemaal vernietigd, en geene
taele meet gelyk is: want leest honderd ver-
scheyde schriften, zelfs boeken, gy zult hon-
derd verscheyde spellingen vinden. 'Tis eene

V O O R - R E D E N .

schande voôr dit Nederland, dat men hier zoo vele onwetende kinderen, ja zelfs bejaerde menschen vind, die in de *Spel-konst* van hunne moederlyke taele gansch onervaeren zyn: om dit voorder te bespeuren, moet men niet alleen acht-nemen op de geheyme schriften oft brieven, maer zelfs op de uythang-berden der steden en dorpen, ende op den druk van de oude schoôl-boeken, dienende tot schande der Nederlanders, zoo alle geleerde moeten bekennen.

Wat is de oorzaeke van deze onwetendheid? En aen wie moet men die toeschryven, als aen de onachtzaamheid van vele Meesters ende Meesterffen, die de kinderen zoodanige spellinge leeren zonder *Grond-regels*?

Worden andere *Spel-konsten* met *Grond-regels* geleerd; zoo vraege ik, waerom onze *Spel-konst* niet en mag, ja en moet met *Grond-regels* geleerd worden?

Wat is't, dat aen de Meesters der latynsche taele de meeste moeyte geeft, om aen de jongheid de zelve te leeren, als d'onwetendheid van het spellen. 'Tis belagchelyk, dat de Ouders hunne kinderen het latyn en franfch doen leeren, daer sy hunne moederlyke taele niet kunnen schryven. Waerom heeft men de Nederduytsche woorden-boeken van de geleerde Pomey, Richelet, en meer andere, reeds beginnen te verbeterén, als om de groote misbruyken, die men hedendags vind in oude boeken?

Zoo wel als de Fransche, Engelsche, ende Hollanders hunne verouderde taele verbeterén, zoo en is't niet alleen geoôrlofd, maer redelyk, dat wy de onze herstellen en verbeterén tot het welvaeren van de leezuchtige Jongelingen.

VOOR-REDEN.

¶ Is hierom, dat men my verzocht én gebeden heeft deze *Grond-regels* (doór de welke ik in korten tyd bekwaem ben geworden) doór den druk gemeyn te maeken. Verzoeke aen alle Ouders dit Boeksken aen hunne kinderen te doen leeren: ende aen de Meesters, van nyt dit Boeksken dagelyks te vraegen. |

De maniere, zoo mynen Meester my geleerd heeft, is als volgt. Eerst moest ik een blad in den boek spellen; dan legde hy dit nyt; en dan moest ik naer middag van buyten spellen, en van ider woórd, dat ik gespeld had, de reden zeggen; spelde ik een woórd met eene *d* op't eynde, ik moest zeggen waerom; spelde ik een woórd met eene *t* op't eynde, ik moest wederom zeggen waerom; en zoo voords.

Ik wensche, dat alle Meesters ende Meesteressen deze maniere volgden, dan zouden de Leerlingen in korten tyd de *Grond-regels* weten ende kennen. Het zal de Meesters niet meer moeyte zyn, dit voór honderd kinderen uyt-teleggen, dan voór een.

De eerst-beginnende konnen den A-b-boek leeren, daer naer den grooten Catechismus, den welken by den Drukker dezer gedrukt is, volgens de *Grond-regels* dezer; den derden Boek, die men de kinderen zal geven, moet zyn deze *Grond-regels*, die sy wel moeten leeren van buyten spellen, en dan lezen; en weest verzekerd, dat zoo wanneer de kinderen dit Boeksken wel zullen konnen, ende begrypen, sy aldan bekwaem zullen zyn, om alles wat de *Nederduytsche Spel-konst* raekt, te beantwoorden, ende ook om de studie te beginnen, oft andere taelen te leeren.

VOOR-REDEN.

Voór't leste , bekenne mensch te zyn , ende diensvolgens aen't missen onderworpen ; zóó't dan mogt gebeuren , dat ik in dit Boekken aen iet gemilt had , zoo verzoeké de Konstminnende Lief-hebbers , is't zaeké sy iet daer in vinden , het gene niet na haeren zin is , my het zelve te willen waerschouwen ; belovende , zoo hunne rede goed-gevonden word , het zelve in den toekomenden druk te verbéteren. Vaert wel , leezuchtigen Lezer , en gebruykt het tot uw vóordeel.

P. B.

I. HOOFD-DEEL,

Bevattende de de verdeelinge der letteren.

V. *Aer mede leert men spellen?*

A. Met zes-en-twintig Letteren,
en zyn :

W

A, b, c, d, e, f, g, h, i, j,
k, l, m, n, o, p, q, r, s, t,
v, u, w, x, y, z.

De welke worden uytgesproken als volgt :
A, be, ce, de, E, ef, ge, ha, I, je, ka, of, em,
en, O, pe, qu, ér, es, te, ve, U, dobbel-u, ix, Y, zeta.
En niet als sommige die uytsprecken, zeggende :
bee, dee, effe, elle, emme, enne, enz.

V. *Hoe worden de letteren verdeeld?*

A. In klinkers, halve-klinkers, ende mede-klinkers ;
gemeynelyk gezeyd : vocalen, liquides, ende
consonanten.

V. *Hoe veel klinkers zyn'er?*

A. Zes : te weten : a, e, i, o, u, y.

O P W O R P S E L.

Sommige zeggen de letter y geene klink-letter
te zyn, die ypsolon noemende ; en alzo maect
vyf klinkers te zyn. Waer op ik antwoorde : is't
dat de Nederduytsche de letter y uytsprecken als
i, zoo de Iperlingen en Bruggelingen doen, en
ook, is't dat'er eenige woorden, oft syllaben,

8 *Pondamenten ofte Grond-regels*

als *gy*, *my*, *by*, enz. zonder *klink-letter* kunnen gespeld worden, zoo staen ik toe, dat de *y* geene *klink-letter* is: maer alzooy wy in de gezeijde woorden, als mede in *iyd*, *nyd*, *zyn*, enz. de letter *y* hard uytsprecken; ende ook de andere letteren zonder deze geenen klank zouden hebben, zoo zeg ik, dat de letter *y* eene *klink-letter* is, en vervolgens, dat'er zes *klinkers* zyn.

V. *Waerom worden deze klinkers genoemd?*

A. Om dat deze, zonder toedoen van eenige andere-letter, haer geluyd geven; ende om dat men geen eenig woord, oft syllabe kan spellen zonder eene van deze.

V. *Hoe veel halve-klinkers zyn'er, en welke zyn deze?*

A. Zeven, en zyn: *ef*, *el*, *em*, *en*, *er*, *es*, *ix*,

V. *Watrom noemt gy deze aldus?*

A. Ten eerste, om dat deze in haere uytpraek een zoeter geluyd geven: ten tweede, om dat die in't uytsprecken de *klink-letter* voór hebben.

V. *Hoe veel mede-klinkers zyn'er, en welke zyn deze?*

A. Twelf: en zyn deze naervolgende: *be*, *ce*, *de*, *ge*, *je*, *ka*, *pe*, *qu*, *te*, *ve*; dobbel-*u*, *zeta*.

V. *Waerom worden deze mede-klinkers genoemd?*

A. Om dat sy niet doór hen-zelve, maer doór de hulpe van de *klinkers* zig laeten hooren, en ook, om dat den *klinker* naer ofte achter gehoord word.

Opworpsel. De *klinkers* zyn zes, de *halve-klinkers* zeven, die maeken saemen dertien, en twelf *mede-klinkers*, zyn te saemen vyf-en-twintig, en in den voórigen *Abé* staen'er zes-en-twintig; zoo is 'teen, oft 't'ander valsch.

De reden hier van is, dat de *b*, die in den voorgigen Abé staet, onder deze dry soórten niet gevonden word.

V. Waerom dat?

A. Want sy is nog *klinker*, nog *halven-klinker*, nog *mede-klinker*.

V. Wat is sy dan, en waer toe dient sy?

A. Alleenlyk eene aspiratie ofte ophaelinge uyt de borste, dat is: dat woord oft syllabe, daer de *b* voór staet, moet uytgesproken worden met het ophaelen des adems uyt de borste: en dient besonderlyk om onderscheyd te maeken tusschen vele woórden, die zonder deze de zelve uyt-spraeke zouden hebben. Zal hier van eenige voorbeelden laeten volgen. *Helle*, daer de kwaede gaen; *elle*, daer men mede meét: die willens met eene *elle* meét, die te kort is, zal in de *belle* gaen: *baen*, van de kiekens; *aen*, het teeken van dativo: *den baen* behoort *aen* Pester: *buyd*, menschen, oft beesten vel; *uyt*, prepositie ofte voórstellend woord: het vleesch is *uyt* de *buyd*: *bakker*, die hout hakt; *akker*, die men bebodwt: dezen *bakker* bezaeyt nu dien *akker*: *hout*, om te branden; *oud* van jaeren: dit klyn *hout* is zoo *oud* als dat groot: *haelen*, iet gaen haelen; *aelen*, visschen: sy moeten die *aelen* gaen *baelen*: *baes*, wilde beest; *aes*, voedsel: het *aes* en zal den *baes* niet naer-loopen: *baeken*, verlangen; *aken*, eene stad: wy *baeken* om tot *aken* te zyn: *balle*, stad oft borgt; *balle*, daer men iet verkoopt; *alle*, al-te-mael: tot *balle* in die vleesch: *balle* vind men *alle* soórten van vleesch: *bals*, van eenen mensch; *als*, alswanneer: *als* ik dit op mynen *bals* heb, ben ik genoeg gelaeden: *hebbe*, ik hebbe; *ebbe* en vloed: ik *hebbe* den *ebbe* gezien; *becht* van een mes; *echt*, de trouw: *beer*, die eenen heer is; *eer*, die men imand aendoet: *aen* dien

beer moet men eer bewyzen : want groote *beeren* moet men altyd eeren : *beffen* , opnemen ; *effen* , dat glad is : gy moet diën *effen* steen *beffen* : *berten* van menschen oft dieren ; *erten* om te eten : daer is een groot onderscheyd tusschen onze *berten* , en *erten* , die men eet : *bey* , kruyd , dat op de heyde groeyt ; *ey* , dat van de kiekens komt : op de *bey* heb ik een *ey* gevonden : *bos* , daer men bloemen in plant ; *of* : sluyt de deure toe , *of* de kinderen zullen in den *bos* loopen : *bonderd* , getal ; *onder't* , ivers onder : *onder't* houd liggen wel *bonderd* steenen : *hoog* , dat verheven is ; *oog* , daer men doër ziet : zoo *hoog* als myne *oog* konde beryken : *hopen* , betrouwen ; *open* , ontsloten : wy *hopen* dat de poorte zal *open* zyn : *buer* van een huys , oft land ; *uer* van den dag : op die *uer* is myne *buer* ingegaen : *bueren* een huys ; *uren* van den dag : ten tien *uren* zal ik dat huys gaen *bueren* : en meer andere diergelyke .

V. *Wat maekt men van klinkers ofte vocaelen ?*

A. *Diphthongen en Triphthongen.*

V. *Wat is eene Diphthonge ?*

A. Twee verscheyde *klinkers* in een woörd , oft syllabe , die te saemen maer eenen klank geven .

V. *Zegt my eenige van deze.*

A. ay , in kaye , enz.	eu , in beul , enz.
au , in gauw , enz.	oe , in goed , moed , enz.
ae , in gaen , staen , enz.	ou , in goud , mout , enz.
ey , in kley , mey , enz.	uy , in vuyl , kuyl , enz.

V. *Wat zyn Triphthongen ?*

A. Dry verscheyde *klinkers* in eene syllabe , oft woörd , die te saemen maer eenen klank hebben .

V. *Noemt eenige van deze.*

A. aey , in kaey , enz.	oey , in moeyte , bloeyen ,
ieu , in nieuw , enz.	groeyen , enz.

II. HOOFD-DEEL,

Van de uytpraek der Letteren.

Van de Letter A.

V. *Wat klank heeft de Letter a?*

A. *W* Een en eygen harden klank, als men in de volgende woorden kan hooren, *lat, mat, rat*: maer zoo daer eene *e* by-gevoegd word, verliest sy een weynig deze hardigheyd, ende de *e* maekt van *lat, laet*, van *mat, maet*, van *rat, raet*: zal hier van noch eenige laeten volgen, op dat den Leerling wat te spellen vinde, ende doer het dikwils herhaelen, het verschil van dezen klank hem te beter in de gedachten blyve.

kat, kaet.	dal, dael.	val, vael.
van, vaen.	al, ael.	wal, wael.
bal, bael.	gat, gaet.	kap, kaep.
mal, mael.	bas, baes.	nam, naem.
bad, baed.	kas, kaes.	nat, naet.
ban, baen.	hak, haek.	ram, raem.
man, maen.	nar, naer.	zal, zael.
dat, daet.	zat, zaet.	wan, waen.

Nota: de Hollanders gebruyken in sommige woorden, als *daer, waer, naer*, enz. in plaets van de *e*, noch eene *a*, en schryven aldus *daar, waar, naar*, enz., maer dit is buyten onze tael, en zeg dit alleenlyk tot gemak der gene, die somwylen hollandsche schriften, oft boeken lezen.

Van de Letter B.

V. *Wat klank heeft de Letter b?*

A. Wat zachter dan de *p*; men zal nyt de volgende woorden zeer lichtelyk, het verschil konnen bemerken.

Bad, pad.

bot, pot.

but, put.

bokken, pokken.

bannen, pannen.

bakken, pakken.

baer, paer.

buyten, puyten.

binnen, pinnen.

ben, pen.

beër, peër.

bellen, pellen.

boort, poort.

breken, preken.

billen, pillen.

bylen, pylen.

bek, pek.

bōnden, ponden.

bael, pael.

bak-huys, pak-huys.

bassen, passen.

bolleken, polleken.

Van de Letter C.

V. Wat klank heeft de Letter c?

A. Den eygen klank van de c, is wat harder dan van de f, als in *vercieren*, enz.; maer zoo de zelve een woord, oft eene syllabe begint, ende gevolgd word van eene van deze letteren, a, l, n, o, r, u, ook zoo sy op het eynde van eenig woord, oft syllabe komt, heeft sy den klank als de k; doch men behoort de zelve in deze gevallen nooyt te gebruyken, maer de k; mits de c hier niet dan eenen aengenomen, ende de k eenen eygen klank heeft.

V. Of ik dan *schreef*, *const*, *cranc*, *comen*, *camer*, *carolus*, *catharina*, enz., zoude dit kwalijk zyn?

A. Ja: en men moet *schryven*, *konst*, *krank*, *komen*, *kamer*, enz.; uytgenomen *carolus* ende *catharina*, enz.

V. Waerom aen deze, en niet aen de andere, daer sy nochtans den zelve klank hebben?

A. Om dat *carolus* en *catharina*, enz. naemen zyn, die nyt andere taelen voordkomen.

V. Mag ik dan alle naemen van dusdanigen klank nyt eene c schryven?

A. Ja: als de zelve nyt andere taelen voordkomen, als ook vele andere woorden, voords-

komende, zoo gezeyd is, uyt andere taelen, en die in de zelve met eene *c* geschreven worden, als *consentèren*, *contractèren*, *constant*, *cachetèren*, *vocael*, enz.; doch diergelyke oneyge woorden behoort men in de nederduytsche taele niet te gebruyken.

Als de *c* voór eene *b* komt, heest sy met de *b* te saemen den klank als eene *g*, die men met eene ophaelinge uyt de borste uytspreekt, als in *china*, *doch*, *noch*, *lagchen*, enz.

Misschien zoude imand mogen zeggen, dat in het woord *christelyk* de *cb* niet als *g*, maer als *k* uytgesproken word. Maer ik zeg daer tegen, dat het woord *christelyk* voordkomt van *Christus*, ende vervolgens, geen oprecht nederduytsch woord is; als ook het woord *charitaet*, en meer andere.

V. Maer ik heb bemerkt, dat gy in alle de woorden, die men gewoon is te schryven met *ck*, de *c* daer ayllaet; welke is de oorzaeke daer af?

A. Om dienswille, dat dit nooyt gevalt, dan in't eynde van eenig woord, oft syllabe, alwaer, zoo ik boven gezeyd heb, de *c* den klank heest als *k*; en vervolgens, zoo men de *c* voór de *k* stelt, is als of'er twee *kk* stonden: zoo ik dan in eenig woord, als in *stuk*, in de plaetse der *e*, eene *k* stelde, schryvende *stukk*, laete aen uw eyge oordeel, of dit goed zoude wezen.

Van de Letter D.

V. Wat klank heest de Letter d?

A. Wat zachter dan de *t*; zoo men uyt de volgende woorden gemakkelyk zal können onderscheyden:

diaren, tieren.	droef, troef.	dapper, tapper.
den, ten.	dal, tal.	dol, tol.
dyk, tyk.	dak, tak.	dam, tam.
doen, toen.	deelen, teelen.	ducht, tucht.

V. Wat klank heeft de Letter e?

A. Als in *te*, *ne*, *me*: maer zoo'er twee *ee* staen, hebben sy den klank door malkanderen, als in *een*, *twee*, *keer*, *weenen*, enz.

V. Hebben de twee *ee*, by malkanderen staende, altyd den zelven klank?

A. Neen: want somtyds worden sy hard uytgesproken, als in *heest*, *veel*, *keel*, enz., en somtyds als *ei*; als in *weêrdig*, *keêrs*, enz.

Redenêringe over de twee ee by malkanderen staende, ende de teekens, die men tot de zelve moet gebruyken.

Sommige zeggen, dat wy in onze Nederduytsche *Spel-konst* geene teekens en hebben, nog geene en behoeven, zelfs geene en mogen gebruyken; alleenlyk zeggende, om dat men die voôr dezen nooyt gebruykt heeft. Hier op zeg ik: eer de drukkerye gevonden wierd, had men nooyt gedrukt; mogt men daerom niet drukken als die gevonden was? Zoude men wel eene taele kunnen aenwyzen, die geschreven word zonders Teekens? Waerom zoude onze Nederduytsche daer van meer moeten ontbloot wezen, dan eenige andere; daer ik kan goed maeken, dat wy de zelve zeer noodig hebben?

Het is zeker, dat den klank van *weer*, die men doôr't werken in de handen krygt; *weêr*, tyd; en *weêrd*, van *weêrde* zyn, alle dry verscheyden is: zoo men nu geene teekens gebruykt; hoe zal men die onderscheyden? Het is waer; men zoude my kunnen zeggen, dat men *weêrd* ook met eenê *e* en *i* kan schryven. Dit staen ik toe: maer hoe zal men onderscheyd maeken tusschen de twee andere woorden, die malkanderen het allernaest gelyken, zoo daer geen

teeken op staet? Ik wete daer geen anderen middel toe.

Daerom stelle ik dan vast, dat men op eene van de twee *ee*, die hard moeten uytgesproken worden, als in het gezeyd woord *weer*, dit teeken *ē* behoort te stellen; en op eene van de twee *ee*, die als *ei* moeten uytgesproken worden, dit teeken *ē*: zal hier van ider in't bezonder eenige woorden laeten volgen.

Twee ee, die den klank doër malkanderen hebben.

Meer, geen, heel, een, feest, vae, teeken, verdeelen, leeren, vermeederen, wanneer, leem, zeem, zeer, heer, teenen, been, leenen, meest, bleek, breed, kleet, reep, zeep, reede, heer, leet, vreed, mees, vleesch, zeel, steen, eer, schreeuwen, zee, ineenw, beest, heerschen, deeg, vreezen.

Twee ee, die den klank hard hebben.

Heest, geest, leest, weest, zweest, weest, steelt, meel, smeed, kleest, beest, dreef, schreef, bleef, gedweegzaam, sleet, meet, beek, streek, streep, pleegt, neemt, beweegt, beest, eet, spleet, speelt, kweelt, beeld, veel, geel, gebleet, kaek-smeet, speen-kruyd, speer, spreekt, preekt, steel, breekt, staeg, weefzel, geweerd, neerland, weer-wolf, heef-deeg, scheen.

Twee ee, die den klank als ei hebben.

Smeert, peersch, peeren, scheer-mes, veerse, beer, meer, keers, peerd, steerd, weerdig, rechtveerdig, teerling, veerdig, geerne, smeer, neerstig, moert, verteerd, deerlyk, geleerd, keerne, meerle, meerminne, zweeren, geweer, gezwaer.

Ma volgen noch eenige woorden, die niet dan doór het geluyd-teeken onderscheyden worden.

Leer, daer men opklint: *leër*, daer men schoenen van maekt. Het *leër* hangt op de *leer* te droogen. *Deel*, van eenige zaake: *deël*, plank. Gy moet my een *deël* van die *deël* geven. *Leest*, daer men schoenen op maekt: *leëft*, in eenen boek lezen. Als *gy leëft*, dan moet gy uwen *leest* wech-leggen. *Week*, dat niet hard is: *welk*, zeven dagen. Het *week* weder heeft met de *week* begonst. *Keeren*, omdraeyen: *keëren*, met den bessem. *Keert* uwen bessem om, en *keërt* dan. *Scheel*, van eenen pot: *scheël*, die het gezicht verdraeyd heeft. Hy ziet zoo *scheël*, dat hy het *scheel* niet ziet. *Pees*, van de kaerten: *peës*, van eenen boog. De twee kaerten, die op de *peës* liggen, maeken eene *pees*.

Hoe zoude men ook onderscheyden, zoo wy geene teekens mogten gebruyken, de woorden *bezien*; *iet* *bezien*, en *beziën*, vruchten om te eten?

Daer toe zal ik dit teeken *ë* gebruyken, het welk geenen klank, nog veranderinge aen de *e* geeft; maer alleenlyk dient om de syllaben te scheyden, maekende van eene syllabe, twee, als aen de gezeyde woorden te zien is: *bezien*, *iet* *bezien*, heeft maer twee, ende *beziën*, vruchten, heeft dry syllaben, ende worden nochtans beyde met de zelve letteren geschreven; zoo dat dit teeken ten uysterste noodig oordeele aen alle syllaben, die men doór malkanderen zoude kunnen uytspreken, ende nochtans gescheyden moeten zyn, als: *beërven*, *geëten*, *geërd*, *geërd*, *beëden*, *geëcht*, *peën*, *diën*, *ontëeren*, *ontërven*, enz.

Van de Letter F.

V. Wat klank heeft de f ?

A. Wat sterker dan de v, als men in de volgende woorden zal kunnen bemerken.

Fael, vael.	feyl, veyl.	fis, vis.
fel, vel.	fiel, viel.	fits, vits.

Van de Letter G.

V. Wat klank heeft de Letter g ?

A. Als in gaeven, God, goed, enz.

Den uytleg van de H is gedaen hier vooren bladzide 9.

Van de Letter I.

V. Wat klank heeft de I ?

A. De i is twee-derleye, te weten: i klinker, ende j mede-klinker.

V. Wat klank heeft dan de i klinker ?

A. Als in iver, wit, dit, enz.

V. Wanneer word de j mede-klinker, en wat klank heeft sy alsdan ?

A. Als de zelve eenig woord, oft syllabe begint, ende van eenigen klinker gevolgd word: en heeft alsdan den klank als in jaegen, bejegenen, joden, jousvrouw, enz.

Bemerkt, dat hier in zeker eene uytneminge is in iet, alwaer de i een woord begint, ende van eenen klinker gevolgd word, ende niet tegenstaende dit, klinker blyft. En heb tot noech toe maer deze uytneminge gevonden.

Van de Letter K is gemeld sprekende van de C.

Van de Letters L, M, ende N.

V. Wat klank hebben de letters l, m, ende n ?

A. Als in lat, mat, nat, let, met, net, enz.

Van de Letter O.

V. Wat klank heeft de o ?

A. Als in open, mot, tot, enz.; maer zoo'er twee o o malkanderen volgen, nemen sy te

saemen den klank by-na als *oi*; de volgende woorden zullen dit aenwyzen.

Lot, loot.	dop, doop.	pot, poot.
bot, boot.	kop, koop.	ros, roos.
bom, boom.	lof, loof.	vos, voos.
dod, dood.	lok, look.	om, oom.
dof, doof.	los, loos.	rok, rook.

V. Twee *oo*, die malkanderen volgen, hebben die altyd den zelve klank?

A. Neen: want moeten somtyds hard uytgesproken worden, als in *voôr*, *doôr*, enz.; wanneer men de tweede *o* behoort te teekenen met dit teeken *ô*. Zal hier van idere soorte wederom eenige woorden laeten volgen.

Hoog, droog, oogen, schoon, toon, boon, room, schroom, droom, brood, groot, bloot, doos, loopen, koopen, loon, nood, oosten, oogst, rooft, roof, zoom, zoo, woon, boor, broos, hoofd, hoort, moor, floor, moorden, ook, look, oor, poort, poot, rood.

Nu volgen, die men moet teekenen.

Bloôs, doôr, doôlt, goôt, hoôp, kroôp, noôrden, oôrd, poôlsch, soôrten, stoôf, voôr, oôrlog, oôrdeel, oôrlof, zoôl, zoôg, schoôl, woôrd, bekoôrd, geboôrte, schoôrsteen, doôt, beloôfd, geloôfd, boôg, abrikoôs, koôt, doôrne, joôd, toôr.

Deze naervolgende zyn gelyk in spelling, en worden alleenlyk doôr het teeken op de *ô* onderscheyden.

Kool, vrucht om te eten; *koôl*, die men doet branden. Op eene *koôl* kan men geene *kool* koken. *Nood*, in nood zyn; *noôt*, die men kraekt en eet. Noch is men blyde, als men in den *nood* eene *noôt* vind. *Schoot*, op den schoot zitten; *schdoôt*, van schieten. Op syns moeders *schoot* zittende;

schoot hy eenen haes. *Schoof*, van schuyven; *schoof*, eenen bondel van graen. 'Ken *schoof* niet, voór dat mynen *seboof* gebonden was. *Boog*, boogen; *boôg*, om te schieten. Hy heeft mynen *boôg* zoo sterken *boog* gegeven, dat hy daer doór gekraekt is. *Geloost*, iet gelooven; *geloofd*, van pryzen. Hy *geloost*, dat die zegt, *geloofd* zy het allerheyligste Sacrament; viertig dagen Aflaet verdient. *Hoop*, berg; *boôp*, betrouwen. Ik *boôp*, dat hy over diên *boop* niet zal vallen.

Van de Letter P.

V. Wat klank beeft de p?

A. Wat harder dan de *b*, zoo men uyt de woórden, die by de *b* gevoegd zyn, kan hooren. Maer zoo sy van eene *b* gevolgd word, neémt sy met de *b* te saemen, den klank als *f*; maer gevalt gemeynlyk in oneygene woórden, oft naemen, die uyt andere taelen voordkomen, als in *Philippus*, *Philosooph*, *Propheet*, enz., en moeten gelezen worden als *filippus*, *filosoof*, *proféet*, enz.; en twyffele zelfs, of men in onze taele wel een oprecht woórd zoude vinden, waer in de *p* aldus doór eene *b* gevolgd word.

Van de Letter Q.

V. Wat klank beeft de q?

A. De *q* kan nooyt zonder de *u* gebruykt worden, en daerom dient gevraegd wat klank *qu* hebben.

V. Wel wat klank hebben dan qu?

A. Als *kw*: my dunkt dat de *q* geene letter van ónzen Abé behoorde te wezen; alzoó wy in plaetse van *qu*, altyd de *kw* konnen gebruyken, wel te verstaen, in alle oprechte nederduytsche woórden, als by voórbeeld, *quaede* kan men schryven *kwuede*; *quam*, kan men schryven *kwam*, enz.; maer die te laeten voór de Latynen, Franche, en andere, die geene *k*

26 *Fondamenteu ofte Grund-regels*
gebruyken; niet-te-min, laete een-ider fyne ge-
zindheyd daer in volgen.

Van de Letter R.

V. *Wat klank heeft de r?*

A. Als in *raed, redden, rieken, verre, enz.*,
en word altyd als met een gefoer der tonge
uytgesproken.

Van de Letter S.

V. *Wat klank heeft de letter s?*

A. De *s* is twee-derleye, te weten: *s* hard,
en *s* zacht.

V. *Wanneer is de s hard?*

A. Zoo de zelve eenig woord, oft syllabe
begint, als in *salaet, schryven, enz.*

V. *Wanneer is sy zacht?*

A. Als sy in't midden, oft op't eynde van eene
syllabe komt, als in *disch, misch, was, zelfs, enz.*

Ook behoort men in't schryven acht-te-
nemen, dat men de *s* hard lang maeke, en de *s*
zacht, kort.

V. *Ik vind nochtans vele woorden ende syllaben,
in versckeyde boeken ende schriften, die den klank
zacht hebben, ende niet-tegenstaende met eene s hard
geschreven worden; als selden, sieden, souden,
enz. hoe komt dit?*

A. Ik wete waer te zyn 'tgene gy zegt; maer
die zoo schryven, tusschen: want deze, ende
diergelyke woorden, behooren niet met eene *s*,
maer met eene *z* geschreven te worden, als
zelden, zieden, zouten, enz.

Redeneringe aengaende de s hard, ende de z.

Vele zyn'er, die geen onderscheyd maeken
tusschen de *s* hard, ende de *z*, al-hoe-wel
het verschil zeer groot is. De eerste syllabe
van *suyker* word hard uytgesproken, en de
eerste syllabe van *zuygen*, word zacht uyt-
gesproken; zoo ik nu deze woorden beyde

met eene *f* schryve, waer aen zal men, be-
zonderlyk de leerlingen, deze eerste syllaben kunnen
onderlicheyden? Ook zoo men aen die, en dier-
gelyke woorden, oft syllaben geene *z* moet
gebruyken, zoo zegge ik, de *z* gansch onnoodig
te wezen in onzen *Abé*; zegge ook, dat men
alldan met de *f* doet wat men wilt, die dan
hard, dan zacht doende klinken, na syn be-
lieven.

Daerom dan besluyte ik, dat men alle woorden,
ende syllaben, die den klank zacht hebben, als
het gezeyd woord *zuygen*, ende de woorden
zien, *wezen*, enz., behoort met eene *z* te schry-
ven; ende dat men de woorden, die den klank
hard hebben, als het gezeyd woord *suyker*,
ende andere, behoort met eene *f* te schryven;
zal hier van idere soorte eenige woorden lasten
volgen.

Woorden, die men met eene f moet schryven.

Salaet, sammelen, sargie, sedert, sommige,
simpel, solfer, sober, saemen, soorten, perloon-
nen, sokken, sabel, simmen, selder, sulker,
suffen, enz.

De *f* van eene van deze volgende letteren
gevolgd zynde, is altyd hard, *c*, *l*, *m*, *n*, *p*, *t*,

Woorden, die men met eene z moet schryven.

Zee, zeem, zeel, zeep, zoo, zoom, zomer,
zael, zaen, zal, zacht, zeker, zoet, zeven,
zien, zot, zonder, zaegen, zaeden, zoeken,
ziften, zuchten, zuyen, zingen, zat, ziltig,
zieden, zadel, vreezen, wezen, dezen, lang-
zaem, deugzaem, zeldzaem, zinnen, ziel,
zeggen, lezen, gezond, enz.

Vinde ook zeer goed, dat men de voornaem-
en *syn*, *syne*, *synen*, *sy*, met eene *f* schryve,
om die te onderlicheyden van de woorden *zyn*,

zynde, zy, zyt, de welke alle voordkomen van het werk-woord wezen.

V. *Waer aen zal ik weten wanneer dit voórnaemen zyn?*

A. Zoo daer iet op volgt, het gene aen imand toebehoort, als by voorbeeld: *synen boed, syne schoenen, syn huys, enz.*; ook als men in de plaetle van *syn, syne, synen*, kan stellen *myn, myne, mynen*, als in *synen mantel*, ik kan ook zeggen: *mynen mantel; syne goederen*, ik kan ook zeggen: *myne goederen; syn kleed*, ik kan ook zeggen: *myn kleed*: zoo dan *synen aen hoed, syne aen schoenen, syn aen huys, en synen aen mantel, syne aen goederen, syn aen kleed*, zyn alle voórnaemen, en dienen met eene *f* geschreven te worden.

V. *Maer hoe zal ik nu weten, wanneer het woórdeken sy voórnaem is?*

A. Als het eene persoone beteekent; als in den volgenden zin, *sy* heeft my gezeyd: naer dat *sy* my dit gegeven had. Hier beteekent *sy* eene persoone: want ik zoude ook kunnen zeggen: *Catharina* heeft my gezeyd; naer dat *Anna* my dit gegeven had.

Van de Letter T.

V. *Wat klank heeft de t?*

A. Wat harder dan de *d*, zoo wy, van de *d* sprekende, aenmerkt hebben; maer in vele onechte oft vremde woorden, gevolgd zynde van *ie*, heeft sy den klank als eene sterke *f*, als in *conditie, exercitie, recreatie, enz.*

Van de Letter V.

V. *Wat klank heeft de v?*

A. Wat zachter dan de *f*, zoo wy, van de *f* sprekende, ook aenmerkt hebben.

Van de Letter U.

V. *Wat klank heeft de u?*

A. Als in *uren*, *dueren*, enz.; maer zoo daer eene *e* voór komt, verliest sy een weynig haere hardigheyd, en maekt van

dueren, *deuren*.

gebueren, *gebeuren*.

kueren, *keuren*.

bul, *beul*.

dun, *deun*.

kus, *keus*.

schueren, *scheuren*.

nues, *neus*.

vrucht, *vreugd*.

ducht, *deugd*.

Van de Letter W.

V. Wat klank heeft de w?

A. Als eene *u*, die men langzaam uytspreekt; want zoo men eenig woórd, als het woórden *wie*, met eene *u* schryft, en die langzaam uytspreekt, als *u-ie*, zal den zelve klank hebben.

Van de Letter X.

V. Wat klank heeft de x?

A. Beginnende een woórd, heeft sy den klank als eene sterke *f*, als in *xaverius*; maer komende in't midden, oft op't eynde van een woórd, heeft sy den klank als *ks*, als in *xerxes*: maer meyne niet, dat men oprechte nederduytsche woórdenvind, waer in men de zelve behoort te gebruyken.

Van de Letter Y.

V. Wat klank heeft de y?

A. Als in *sy*, *wy*, *gy*, *by*, *tyd*, *verblyd*, enz.; maer in de onechte woórdenvord sy dikwils als *i* uytgesproken, als in *syllabe*, leest *fillabe*, *porphyrus*, leest *porfyrus*.

Van de Letter Z.

V. Wat klank heeft de z?

A. Wat zachter dan de *f*, zoo ik, van de *f* sprekende, breeder beschreven heb.

III. HOOFD-DEEL,

Van de Syllaben ende Woorden.

V. **W** At bedied syllabe?

A. **W** Syllabe is een grieksch woord, ende be-
teekent saemen-vatting ofte Letter-greep.

V. Wat is eene syllabe?

A. 'T is eene, oft meer letteren, wordende te
saemen uytgesproken, maekende somwylen een
geheel, somwylen een deel van een woord.

V. Zegt my eenige syllaben, die een geheel woord
uytmaeken?

A. Wat, wilt, gy, dat, ik, u, laet, zien.

V. Zegt my eenige syllaben, die een gedeelte
van een woord uytmaeken?

A. Be-tee-ke-nen; want deze vier syllaben
maer een woord uytmaeken.

V. Wat is een woord?

A. Eene, oft meer syllaben, die ider, oft te
saemen iet beteekenen, als brief, woord, Va-der-
lyk, A-dam enz.

V. Wat verschil is'er tusschen woorden ende
syllaben?

A. Dat de syllaben van letteren, ende de woór-
den van syllaben gemaekt worden; ook dat een
woord altyd zeker iet beteekent, ende eene
syllabe maer somtyds; en als het gevalt, dat
eene syllabe iet beteekent, sy dan niet alleen
syllabe, maer ook woord is.

V. Zyn'er geene naemen om de woorden van
eene, twee, dry, oft vier syllaben te onder-
scheiden?

A. Ja; men noemt de woorden van eene
syllabe, monosyllabe ofte een-ledig-woord; die
van twee syllaben, Dissyllabe oft twee-ledig-
woord; die van dry syllaben, Trissyllabe ofte

dry-ledig-woord; die van meer dan dry syllaben,
Polosyllabe ofte *veel-ledig-woord*.

Zal hier van idere soôrte in't bezonder
vele woorden laeten volgen.

Monosyllaben ofte *een-ledige-woorden*.

Abt	bont	dom	gans	hand	key	lak
acht	boord	domp	gast	held	kind	lam
aep	boort	doof	geest	helm	kist	land
ampt	boos	doorn	geld	hemd	klad	lap
arm	boot	dood	gerst	herst	klaer	laft
bad	borg	dorp	gesp	hik	klam	leet
bael	borst	dorst	gicht	hiel	kleed	leem
baerd	bosch	draed	god	hoed	kley	lek
baes	bot	draeft	goed	hoek	kloek	lief
bal	bouw	draek	golp	hooy	klok	lint
balk	braem	draf	gom	hond	klap	locht
band	brand	drank	gort	hoofd	klyn	lof
bank	brood	droef	gond	huys	knaep	loof
bek	bruyt	duyf	gracht	jacht	knie	look
bed	brug	duyn	graed	jaer	knoop	loot
bel	bruyt	duyt	graef	jak	knop	lot
berg	bult	dwaes	graen	jeugd	koe	luya
beul	buyk	echt	græet	jicht	koek	maen
bier	buyt	eerst	graf	jok	koel	man
blad	deel	feest	gras	jong	kok	mast
blauw	deél	fiel	greép	kaek	kolf	melk
blek	deugd	flus	groen	kael	konst	mes
blind	ducht	flauw	groes	kalf	korst	mest
bloed	deur	fluyt	grof	kalk	kost	mey
bloem	dik	foey	grond	kam	koud	mier
blok	dief	fruyt	gròot	kant	krans	mist
blond	dienst	fyn	gruys	kaes	kramp	moed
boek	diep	gal	haek	kap	kriek	mol
boom	ding	galg	haest	kat	kruyd	mond
boon	doek	galm	half	kemp	kruyn	moot
bot	doel	gang	ham	kerk	kruys	muet

muys	pap	ring	stael	teen	volk	wol
nacht	peêrd	roest	staf	teer	vonk	wolf
naeld	pek	ruyt	stal	tin	vorst	wolk
naet	pels	laey	stam	tong	vracht	wond
naem	peys	schaef	steel	traeg	vraeg	woon
nat	pier	schael	steen	turk	vraek	worm
neef	pint	schaep	stoel	tuyn	vremd	worst
neft	ploeg	schat	stof	twist	vroeg	wyn
net	pluym	scherp	stok	tyd	vuer	ys
neus	pond	schild	stoop	vaek	vuyl	zaeg
niet	prins	schip	straet	val	wacht	zaek
oogst	pruym	schoot	straf	valsch	wael	zael
oôrd	puyst	schrift	stram	veld	waerd	zal
oost	pyl	schrik	strand	veyl	wâsch	zalf
pracht	pyp	snaek	strik	vink	wech	zat
pad	raef	spek	stroo	visch	weg	zee
pael	raep	spel	strop	vlasch	werm	zerp
paer	ram	spot	stryd	vlieg	west	zeyl
pak	rat	spraak	stuer	vloed	weth	ziek
palm	reep	spreuk	tael	vloer	wied	ziel
pan	reus	spruyt	tak	vloo	wild	zift
pand	riep	stad	tand	voet	wind	zoom

Diffyllaben ofte twee-ledige-woorden,
verdeeld in syllaben.

a bast	aes-zak	bak ker	biech ten
ach ten	a juyn	bar voets	big gen
ach ter	ak ker	bal last	blaes-balg
acht tien	a luyn	ban nen	blut sen
a dem	an ker	be drog	bo dem
aen beeld	ant woord	be gryp	boe del
aen dacht	a pril	be kwaem	boe ten
aen was	asch-dag	be leefd	bol sters
aen zicht	a vond	hes sem	bor ger
aer de	a zyn	bey aerd	bo ter
aer dig	bae den	bey tel	bou wen
aerd-muys	bae ren	bid der	bra band

brae den	ge buer	jan mer	ko per
brae ken	ge drocht	i der	ko ren
bril len	ge loof	inkt-pot	kouf fen
broe der	ge luk	jo den	krab be
brou wen	ge luyd	jong man	kref ten
brug ge	ge recht	kak-huys	kreu pel
bruy loft	ge rief	kaer ten	kry ten
buy gen	ge rucht	kaet fen	kuy per
buy ten	ge wicht	ka mer	la ken
cie raed	ge wis	kam pen	land-kaert
chris ten	ge zang	kan ker	lee raer
dan ken	ge zant	kar per	le pel
dif tel	ge zicht	kaf teel	let ter
dob bel	ge zond	ké gel	li chaem
doch ter	gie ten	kel der	luft-hof
do len	godf dienst	kem men	luy paerd
don ker	gods-huys	ker men	luy zen
dorf fen	griek sche	kers-dag	mach tig
dae gen	grie ken	ker ven	maey en
draey en	groey en	ké tel	mae len
drin ken	gul den	ket ter	maft-boom
dron kaerd	haef tig	ken ken	mut se
druy vel	ha mer	key zer	mgel ter
e del	han gen	kiek-vorfch	me laetfch
ee re	han nen	kie ken	meu ken
el ders	ha ring	kie zen	mid del
ee mer	he den	kip pen	min naar
eng te	he mel	ki vit	mod der
fa bel	her der	klap pen	moe der
fak kel	hey lig	klie ver	monf ter
fe nyn	hoen ders	kloof ter	mor gen
fon teyn	hoef ten	knob bel	mor tel
gan zen	hon derd	knod dig	mos fel
gast-huys	hon ger	kof fet	mos taerd
gouw-dief	ho ning	ko ning	mun ter
ge bod	hoog-tyd	ko nyn	na gel
ge brek	jae gen	koa per	neerf tig

nef tel	pruy men	ta fel	waeg-fpel
neus-doeck	ra dys	ta pyt	wa pen
noen-mael	raed fel	tee ken	wa ter
oe ver	rid der	teér ling	wal vifch
ot ter	rim pel	tem pel	wer ver
om loop	roe de	tref ter	we zel
oor zaek	ruy ter	trom mel	we reld
ou ders	ros kam	val ten	we ver
o ven	fchry ver	ver ken	wyn gaerd
pa pier	fchaet fen	ver gift	win ter
paſ ſer	fchan dael	ver hael	woe ker
peér len	fchel len	ver lies	y del
pé gel	fchel ling	ver lof	za del
pel len	fchen ker	ver maen	zé den
pen nen	ichim mel	veu len	zé gel
pen ning	fcho le	vin ger	zor gen
pe per	fcho tel	vlam men	zil ver
pe ter	fleu tel	vleu gel	zal ve
plak kaert	ſlip pe	vlok ken	ziek te
pla dys	fnoef ter	voer man	zol der
plaef ter	fo ber	vo gel	zo mer
poe der	fpeél-man	voór ken	zon dag
prach tig	fpie gel	vry dom	zot ten
pre ken	ſta pel	vy and	zie len
prief ter	ſtem men	waef fel	zit ten
prin ten	ſteun fel	waer heyd	zuy den

Triffyllaben ofte dry-ledige-woorden.

ach ter klap	am bach ten	beér ſte ker
a bri koôs	a man del	berm her tig
a de lyk	ap pe len	be fcher mer
aen ge naem	bal ling fchap	be ſpie der
aen hang fel	ban ke roet	beu ze laer
aen ley der	bé de laer	boek-druk ker
ak ker man	beéld-ſny der	boe rin ne
al ma nach	beél de ken	bra ban der

bran de wyn	ke te nen	tand-ken ter
brief-drae ger	kof te lyk	tol le naer
chris te lyk	kleeer-mae ker	vel-bloo ter
chris te nen	kra ke ling	ver drie tig
dank baer heyd	kruy de nier	ver gel ding
di a mant	leer-tou wer	ver koo pen
dienst veer dig	leer-meef ter	ver koo ping
dry vul dig	leet we zen	ver los sing
ech te nis	leer zaem heyd	ver mae ning
e del dom	lief se lyk	ver nieu wing
een paer lyk	lol le-pot	ver win naer
een zaem heyd	loo che naer	vlaen de ren
eer baer heyd	ma ke laer	vlijf sin ge
eer weer dig	me che laer	vo ge laer
een wig heyd	mer se nier	voer bid der
en ge land	me de cyn	uyt hang-berd
ey e ren	mif pe len	uyt zin nig
fruy te nier	munt-meef ter	waf scherf se
ga ley en	neer stig heyd	wasch-mae ker
gar nae ten	nieuw gie rig	wa ter-pot
gast-ka mer	ny dig heyd	wee moe dig
ge hoor zaem	on der gang	weer din ne
gel der land	ont fan ger	wif sel-brief
god vruch tig	oor-rin gen	wy-wa ter
goud-fla ger	pa pe gaey	wil der nis
ham me ken	pa ra dys	wyn ste ker
hand-schoe nen	pe ry kel	y del heyd
han de laer	peu ze laer	y zer mael
harp-flae ger	plun de ring	zang-meef ter
her te lyk	pot-bak ker	zacht moe dig
her ber gier	re ke ning	ze de lyk
ho ve nier	ros kam mer	ze ker lyk
i ge lyk	scha mel heyd	zee ve raer
jon ge ling	scherp zin nig	zeep-zie der
i ver zucht	schoen-lap per	ziel brae ken
ka bel jonw	sluyt-re den	zil tig heyd
kan de laer	steen ach tig	zin ne lyk

Polosyllaben ofte veel-ledige-woorden

achterdenken	beschuldiger
achterhaelen	bestandigheyd
achterklapper	beweéglykheyd
achtervolging	bezeevering
aelbéziën	bitterachtig
aelmoessenier	blygeestigheyd
aenmoedigen	blymoedigheyd
aenkomeling	boefachtigheyd
aenschouwinge	boek-verkooper
aenmerkelyk	bokachtigheyd
aennemelyk	bombardéring
aenstootelyk	boosaerdigheyd
aenwakkering	borstel-winkel
apostolisch	borze-snyder
apothéker	borgondiën
arbeydzaemheyd	brand-stichtinge
avantuerlyk	calabriën
azynachtig	dankbaerheden
baldaedigheyd	denemarken
bangigheden	dienstwilligheyd
bedervelyk	donkerachtig
bedriegelyk	doôrluchtigheyd
beëedigen	dryvuldigheyd
beestachtigheyd	edelmoedig
begeêrlykheyd	eendrachtigheyd
begraevenis	eerbiedigheyd
behandigheyd	eerweêrdigheyd
behulpzaemheyd	etterachtig
bejegenen	evennaesten
beïveren	eygenzinnig
benauwdheden	fabelachtig
beoôrlogen	fonteyn-water
beplaesteren	gebrekelyk
beraedzaemen	geesselinge
beschimmeling	geld-gierigheyd

geloof-weêrdig
 genuchelyk
 gerechtveêrdig
 gespraekzaemheyd
 gevoegelyk
 glaze-maeker
 godsgeleerdheyd
 goedertierig
 goedgunstigheyd
 hagel-steenen
 hellebardier
 heymelykheyd
 hoede-maeker
 hoofd-brekinge
 hoogmoedigheyd
 hooveêrdigheyd
 inwendiglyk
 israëliet
 italiaensch
 iverzuchtig
 kalkachtige
 kalkoenschen-haen
 kankerachtige
 karbonade
 kastaniën
 kelder-keuken
 ketel-buêter
 ketel-trommel
 keurvorstendom
 klaerblykelyk
 klynmoedigheyd
 koopmanschappen
 koopvaerdye-schip
 kortborstigheyd
 kostelykheyd
 fahertigheyd
 langmoedigheyd

lichtveêrdigheyd
 lieffelykheyd
 liefstalligheyd
 mande-maeker
 marseliën
 messe-maeker
 moerbéziën
 moeyelykheyd
 moordadigheyd
 moskoviter
 morgend-sterre
 naerkomeling
 noodzaekelyk
 olifanten
 onachtzaemheyd
 onbehoorlyk
 onbermhertig
 onbeschaemdheyd
 onbestendig
 ontëeringe
 over-een-komst
 pekelachtig
 schemeringe
 scherpzinnigheyd
 silésiën
 stilzwygendheyd
 tegenwoêrdig
 vaddigheden
 vasten-avond
 verbeteren
 verbolgendheyd
 verdoemelyk
 verdraegzaemheyd
 verduldiglyk
 vergaedering
 vergangelyk
 vergetendheyd

verhandelen	eygenzinnigheden
verholendheyd	fiercynachtig
verlaetendheyd	genoegzaamheden
vermaekelyk	gesteltenisse
vermeerdering	goddeloosheden
verootmoedigd	hoogmoedigheden
verre-ziender	kinderachtigheden
voórzienigheyd	kostelykheden
voórzichtigheyd	kwadaerdigheden
vreedzaamlykheyd	kwakzalveryen
uytgelezen	laetdunkendheyd
uytverkoórne	lepel-bladeren
waerschynelyk	lieftalligheden
wagen-maeker	medecyn-meeſter
weemoedigheyd	mishandelingē
wispeltuerig	napolitaensche
zabberachtig	onbedriegelyk
zachtmoedigheyd	onbehoorlykheden
zadel-maeker	onbeklimmelyk
aderlaetinge	onbescheydendheyd
adrianopelen	onbeschaemdheden
aengelegendheyd	onbeschryvelyk
aenteekeninge	ongoddelykheyd
aenzienlykheyd	onvoórzichtigheyd
aenlokkelykheden	onvoórzienigheden
allerminnelykste	onvertroostelyk
arglistigheden	onveranderlykheyd
baldadigheden	onverwinnelyk
bedervelykheyd	ſlibberachtigſte
behaeglykheden	trouweloosheden
belommeringe	verſoeyelykheden
boetveêrdigheden	verwellekomen
bewimpelinge	tytwendigheden
bezeeveringe	wasch-blykerye
eerbiedigheden	zomerachtige
eenwigduerende	zwaerhoofdigheden

Constantinopolitaensche-vrouwe.

der Nederduytsche Spel-konst.

Hier volgen de bijzonderste Ryken ende Steden.

Adrianopelen.	Hamborg.	Nazareth.
Aetrecht.	Haerlem.	Nederland.
Aken.	's Hertogenbosch.	Normandiën.
Algiers.	Holland.	Norwegen.
Amsterdam.	Hongaryen.	Oostenryk.
Antiochiën.	Ierland.	Parys.
Antwerpen.	Jerusalem.	Polen.
Barbaryen.	Indiën.	Portugael.
Belgrado.	Italiën.	Praeg.
Bergen.	Keulen.	Pruyssen.
Bohémen.	Koppenhagen.	Regensborg.
Brandenburg.	Leyden.	Roomen.
Breda.	Loven.	Rotterdam.
Brittaniën.	Limborg.	Siciliën.
Bruggen.	Lisbona.	Spagniën.
Brussel.	Londen.	Straesborg.
Bruynswik.	Lombardyen.	Steenbergen.
Castiliën.	Lottharingen.	Sluys.
Dantzik.	Luxemborg.	Slavoniën.
Denemarken.	Luyk.	Schidam.
Delft.	Lyons.	Tartaryen.
Dordrecht.	Maltha.	Turkyen.
Duytsland.	Marféliën.	Valencyn.
Egypten.	Mechelen.	Venetiën.
Engeland.	Middelborg.	Vlaenderen.
Frankfort.	Milanen.	Vrankryk.
Gelderland.	Moscoviën.	Vriessland.
Gend.	Naemen.	Zeeland.
's Graven-haeghe.	Napels.	Zirkzee.
Grenobel.	Nimwegen.	Zweden.
Groeningen.		Zwitserland.

De gene, die geërne de eygene naemen zoudē spellen, hebben niet noodig de oude letterkonst daer toe te gebruyken, maer alleenlyk den almanach.

De twelf Maenden des Jaers.

Januarus	Mey	September
Februarius	Junius	October
Meert	Julius	November
April	Augustus	December

De zeven Dagen der Weke.

Maendag	Woensdag	Vrydag
Dynsdag	Donderdag	Zaterdag

Z O N D A G.

De Getallen

1. een.		20. twintig.
2. twee.		21. een-en-twintig.
3. dry.		30. dertig.
4. vier.		40. viertig.
5. vyf.		50. vyftig.
6. zes.		60. zestig.
7. zeven.		70. zeventig.
8. acht.		80. tachtig.
9. negen.		90. negentig.
10. tien.		100. honderd.
11. elf.		200. twee-honderd.
12. twelf.		300. dry-honderd.
13. dertien.		400. vier-honderd.
14. viertien.		500. vyf-honderd.
15. vyftien.		600. zes-honderd.
16. zestien.		700. zeven-honderd.
17. zeventien.		800. acht-honderd.
18. achttien.		900. negen-honderd.
19. negentien.		1000. duyzend.

Van't Romynsch Getal.

M. beteekent duyzend. ✱	L. vyftig.
D. vyf-honderd. ✱	W. en X. ider tien.
C. honderd. ✱	V. vyf, Y. twee, I. een.
CIJ. dit ook duyzend.	IJ. dit ook vyf-honderd.

IV. HOOFD-DEEL.

Verscheyde Aenmerkingen.

Van de d ende de t in't eynde van een woord.

V. **W** Elke woorden moet men met eene d, ende welke met eene t in't eynde scbryven?

A. De volgende, ende meer andere woorden, behoort men met eene d te eyndigen: brood, dood, hoofd, zweerd, woerd, tyd, enz.

Ende deze volgende met eene t.

Bot, kot, pot, rat, straet, groot, poort, enz.

V. *Waarom die met eene d, en deze met eene t?*

A. De eerste moeten met eene d in't eynde geschreven worden, om diesswille dat men van de zelve, aldus geschreven zynde, het meervoud kan maeken, met eenige letteren daer by-te-voegen, zonder andere te veranderen: als brood, daer en byvoegende, word brooden; dood, daer en by, word dooden; hoofd, hoofden; zweerd, zweerden; woerd, woerden; tyd, tyden; enz., het welk men niet zoude kunnen doen, waer't dat men deze woorden met eene t eyndigde: want men niet zeggen kan, brooten dooten, hoosten enz.

Aengaende de woorden eyndigende met eene t, hebben de zelve oorzaeke: want met eenige letteren daer by-te-voegen, maekt men daer van ook het meervoud, zonder eenige andere te veranderen: als bot, daer ten byvoegende, maekt botten; kot, daer en byvoegende, maekt koten; pot, potten; rat, ratten; straet, straeten; enz.

V. *Maer wat wilt gy zeggen doer bot woorden meervoud?*

A. Het geene meer als een beteekent, als brooden is in't meervoud, om dat men kan zeggen: twee, dry, vier; ofte meer brooden: brood

is in't *eenvoud*, om dat men nooyt meer dan een daer voôr kan itellen.

V. Nu heb ik verstaen voôr zoo veel als deze gezeyde ende diergelyke woôrden aengaet; maer ik heb nog andere woôrden gevonden, die gy met eene *d* in't eynde schryft, ende niet in't meervoud kunnen gebruykt worden, als *word*, *scheyd*, *vind*, *enz.*; dan wederom andere, die gy met eene *t* in't eynde schryft, als *moet*, *laet*, *enz.*, waer aen zal ik deze kunnen onderscheyden?

A. Gy moet zien of in den *infinitivus* ofte oneyndig van die woôrden, eene *d* komt, ende aldan dat woôrd met eene *d* eyndigen: zoo daer geene *d* in komt, moet gy met eene *t* eyndigen: by voôrbeeld, den *infinitivus* ofte oneyndig van *word*, is *worden*, daer eene *d* in komt, daerom moet *word* ook met een *d* op't eynde geschreven worden; ende zoo alle andere diergelyke. Den *infinitivus* van *moet*, is *moeten*, daer geene *d* in komt, ende daerom behoort men *moet* met eene *t* op't eynde te schryven.

V. Dit is nu goed voôr de gene, die deze termeynen van *infinitivus*, *enz.* verstaen; maer kont gy my geenen anderen middel aenwyzen, waer doôr ik die zoude kunnen onderscheyden?

A. Met daer voôr te stellen het woôrdeken *wy*, ende dit dan zeggen als of men bezig waere met de zaeke te doen, als *wy worden*, *wy scheyden*; *enz.*, daer nu eene *d* in komt, ende daerom moeten *word*, ende *scheyd*, ook met eene *d* in't eynde geschreven worden.

V. Maer of ik eene *t* in de plaetse der *d* stelde, zoude dit somtyds eenig verschil by-brengen?

A. Een groot verschil aen sommige woôrden: want *scheyd* komt voord van *scheyden*, en *scheyt*, van *scheyten*.

V. Ik heb ook bemerkt, dat gy de woôrden

beschaemdheyd, onachtzaamheyd, enz., ook schryft met eene *d* op't eynde: waerom is dit?

A. Om dat men in't meervoud zegt, *beschaemdeden, onachtzaamheden, enz.*, daer aldan ook eene *d* in komt.

Misschien zal imand my vraegen, waerom ik somtyds eene *d*, ende somtyds eene *t* op't eynde van een zelve woord schryve; als in *geleerd* ende *geleert*; *geëerd* ende *geëerd*; *bemind* ende *bemint*; enz.

Dan zal ik antwoorden, dat deze woorden, ende alle andere diergelyke, met eene *d* eyndige, als de zelve veranderd kunnen worden, als *geleerd*, in *geleerden*; *geëerd*, in *geëerden*; *bemind*, in *beminden*; enz., by voórbeeld: een *geleerd kind*; *geleerd* kan hier veranderd worden in *geleerden*: want stelt in de plaetse van *kind*, *mensch*, zoo zal men moeten zeggen, eenen *geleerden mensch*; en zoo van de andere.

Ik schryve de voórzeyde, ende diergelyke woorden, met eene *t* in't eynde, als de zelve niet kunnen veranderd worden; als by voórbeeld: *wy hebben dit kind geleert*; *dezen knecht bemint gootelyks synen Meester*; enz., want hier kunnen *geleert*, nóg *bemint* niet veranderd worden.

Voór de gene, die deze termeynen verstaen, zal ik zeggen, dat men deze gemelde woorden met eene *d* moet schryven, als het *adjectiva*, oft *supina* zyn, ende met eene *t*, als het *verba* zyn.

In welke woorden eene *e* naer eene *a* moet volgen.

V. In welke woorden, daer in de *a* eene syllabe zoude kunnen eyndigen, behoort men eene *e* daer naer te stellen?

A. In de volgende, en meer andere woorden, *maelen, kraeken, blasken, graeten, raepen, enz.*

V. In welke woorden moet men die niet stellen?

A. In laken, glazen, enz.

V. Waerom in de eerste, ende niet in deze?

A. Om dat men van maeten, kraeken, graeten, blaeken, raepen, enz., kan zeggen: *muet, kraekt, graet, blaekt, raept*, enz., waer in de *e* aldan noodig is: want zonder de *e* waeren die *mat, krakt, grat, blakt, rapt*, enz.

Ende van de andere men niet anders zeggen kan, dan het eerste *laken*, ende het tweede *glas*, waer in geene *e* noodig is.

Wanneer *g*, ende wanneer *ch* in't eynde van een woord.

V. Wanneer behoort men *g*, ende wanneer *ch* in't eynde van eenig woord te schryven?

A. Alle woorden, die in't meervoud, oft in den *infinitivus* ofte oneyndig de leste syllabe met eene *g* begint, moeten ook met eene *g* eyndigen; als *genoeg*: want dit komt van *genoegen*, waer van de leste syllabe met eene *g* begint; *zegt*: want dit komt van *zeggen*; *eeuwig*: want men zegt *eeuwigen*; *eenig*: want men zegt *eenigen*; ende alzo aen alle andere diergelyke.

De gene, die in het meervoud, oft in haeren *infinitivus* oft oneyndig geene *g* hebben, ook die niet in't meervoud kunnen gebragt worden, moeten met *ch* in't eynde geschreven worden, als *gezicht*, hebbende voer't meervoud *gezichten*, daer de leste syllabe met geene *g* begint; ende daerom moet *gezicht* niet met eene *g*, maer met *ch* geschreven worden; *gekocht*, van *koopen*; *geacht*, van *achten*, enz., *dock*, *noch* enz., de welke geen meervoud, nog *infinitivus* hebben.

In deze is eene uytneiming in *nog*: want *noch*, dat *meer* wilt zeggen, als in: *geeft my noch geld*; moet met *ch*, en *nog*, het welk eene verlooeheninge is, als in: *ik zal nog bet een*.

weg het ander geven , moet met *g* geschreven worden.

Verskil tusschen weg ende wech.

V. Wat verschil is'er tusschen *weg* ende *wech*?

A. *Weg*, is daer men op gaet , en heeft voór meervoud *wegen*.

Wech, is niet meer zyn ; by voórbeeld : als de brugge *wech* is ; waer over zal men dan gaen ? Men zal dan eenen anderen *weg* moeten nemen ; maer zoo de brugge *weg* is , zal men daer over gaen.

Verskil tusschen slag ende slach.

V. Wat verschil is'er tusschen *slag* ende *slach*?

A. *Slag* komt voord van slaegen , ende betekent eenen *slag*, die men geeft met de hand, oft met eenen hamer.

Slach komt voord van geslachte , ende betekent eene soorte : by voórbeeld ; ik heb in een land geweest , daer men een ander *slach* van beesten vind.

Verskil tusschen toech , doch ende dog.

V. Wat verschil is'er tusschen *toech*, *doch* ende *dog*?

A. *Toech*, is eene smeeking , ende word gebruykt om iet met verlangen te vraegen ofte te verzoeken : by voórbeeld : heylige Moeder Gods , wilt *toech* voór my bidden : ik bidde u , Myn-heer , laet ons *toech* gaen.

Doch, wilt zeggen *evenwel* ; by voórbeeld , al-hoe-wel het regent , ik zal *doch* gaen : al-hoe-wel myne schoenen noch sterk icheynen te wesen , sy zullen *doch* haest versleten zyn.

Dog, is eenen hond , ende heeft voór meervoud *doggen*.

Verskil tusschen of , oft ende ofte ?

V. Is'er eenig verschil tusschen *of*, *oft* ende *ofte*?

A. Ja , deze verschillen alle dry : *of* is zoa

veel gezeyd als *anders*, oft *zoo niet*: want zeggende: doet de deure toe, of de kinderen zullen op de straet loopen: zoo kan men ook zeggen: zoo gy de deure *niet* toe doet, zullen de kinderen enz., of zegt men ook in twyffeling: als by voorbeeld, ik wete niet of gy komen zult.

Oft, wilt zeggen *een van beyde*, by voorbeeld: geëft my geld oft goed: tapt voor ons bier oft wyn.

Ofte, wilt zeggen, dat de zaake, daer men van spreëkt, al-hoe-wel men die verscheyde naemen geëft, de zelve is: by voorbeeld; ik heb geleert by den Koster ofte Meester van enz.; ofte wilt hier zeggen, dat het 'tzelve is hoe men hem noemt, 'tzy Koster, 'tzy Meester.

Verscbil tusschen naer, nae ende na.

V. *Wat verscbil is'er tusschen naer, nae ende na?*

A. *Naer*, beteekent achter, voörby, oft *naer* dat de zaake, daer men van spreëkt, geschied is: by voorbeeld: ik zal gaen *naer* dat gy dit gedaen hebt: ik zal *naer* u gaen: dit wilt zeggen: ik zal achter u gaen, oft, ik zal gaen *naer* dat gy vertrokken zyt.

Nae, beteekent *tot*: by voorbeeld: ik zal *nae* Brussel gaen: men wilt hier niet zeggen, dat men achter Brussel zal gaen; maer dat men *tot* Brussel zal gaen: wy moeten ons hert *nae* God stieren: dit wilt zeggen: wy moeten ons hert *tot* God stieren.

Na, beteekent *volgens*: by voorbeeld: wy moeten alle leven *na* het H. Evangélie: wilt zeggen: wy moeten alle leven *volgens* het H. Evangélie: de kinderen moeten zig gedraegen *na* den wil van hunne ouders: wilt zeggen; de kinderen moeten zig gedraegen *volgens* den wil van hunne ouders.

Verskil tusschen dagen ende daegen.

V. Is'er eenig verschil tusschen dagen ende daegen?

A. Ja : *dagen* is het meervoud van *dag* : by voorbeeld ; naer vier *dagen* zal ik betaalen.

Daegen , is imand voor't Recht roepen : by voorbeeld : zoo naer vier *dagen* gy my niet betaelt , zal ik u doen *daegen*.

Verskil tusschen wet, weth ende wed.

V. Wat verschil is'er tusschen wet , weth ende wed ?

A. Dat *wet* voortkomt van *wetten* , een mes , oft iet anders *wetten* : by voorbeeld ; *wet* dit mes op den trap.

Weth zyn de Rechters , de *weth* van eene Stad oft dorp : by voorbeeld : zoo gy my geen geld geeft , zal ik u voor de *weth* doen *daegen*.

Wed komt voort van *wedden* : by voorbeeld : *wed* tegen my voor eenen schelling , dat ik voor u in de schole zal zyn.

Verskil tusschen houden ende houwen.

V. Wat verschil is'er tusschen houden ende houwen ?

A. *Houden* , is iet houden , bewaeren , niet weder-geven : by voorbeeld : ik zal't uw *bouden* , tot dat gy 't myn zult wedergeven.

Houwen , is kappen , oft met den sabel slaen ; by voorbeeld : hy heeft my het hoofd willen af-*houwen* , maer ik ben het perykel ontvlucht.

Verskil tusschen stof ende stoof.

Stof , vuyligheyd ; *stoof* , om de vuer-ketels in te zetten , oft ook om steen-kolen in te branden. Gy moet het *stof* van de *stoof* doen , en ook van die klyne *stoofkens* : want al-hoe-wel die *stofkens* klyn zyn , brengen met den tyd groote vuyligheyd by.

*Fondamenteu ofte Grond-regels**Verskil tusschen erm ende arm.*

Erm van eenen mensch , oft andersints ; *arm* , zonder geld , oft goed zyn. Diën *armen* mensch is zoo *arm* , dat hy niets en heett om syne *ermen* te bedekken : want ik heb gezien , dat synen eenen *erm* naekt is.

Verskil tusschen haer ende hair.

Haer , voornaem ; *hair* van het hoofd. *Haer hair* is zeer blont.

Verskil tusschen was ende wasch.

Was komt van het werk-woord *wezen* ; *wasch* , daer men keërffen van maekt. Voórlede jaer *was* den *wasch* zeer raer.

Verskil tusschen hem ende hemd.

Hem , voornaem ; *bemd* , dat men op het lichaem onder de andere kleederen draegt. Ik heb *bem* gezeyd , dat hy syn *bemd* zoude aendoen.

Verskil tusschen my ende mey.

My , voornaem ; *mey* eene van de twelf maenden. In den *mey* zal ik *my* in de groente begeben.

Verskil tusschen moet ende moed.

Moet , van het woord *moeten* ; *moed* , couragie. Al heett men het wat luttig , men *moet* daerom den *moed* niet verloren geven.

Verskil tusschen ligt ende licht.

Ligt , van *liggen* ; *licht* dat klaer is , daer men van ziet. Hy *ligt* alle dagen in syn bed tot dat het *licht* is.

Verskil tusschen hy ende ey.

Hy , voornaem : *ey* van de hinne , oft anderen vogel. Hy heett het *ey* wech-genomen.

Verskil tusschen wy ende wey.

Wy , voornaem ; *wey* van melk. *Wy* hebben de *wey* geeten , en den overfchot aen de kat gegeven.

Verskil tusschen ryzen ende reys.

Rys om te eten ; reys , ergens nae-toe reyzen. Op myne reys nae Italiën heb ik onder den weg veel rys geëten.

Verskil tusschen geschied ende geschiet.

Geschied komt van geschieden ; geschiet komt van schieten. Het is geschied , dat door het geschiet van een katon eenen dooven mensch is hoorend geworden.

Verskil tusschen ziet ende zied.

Ziet komt van zien , zied , van zieden. Hy ziet wel , dat het water zied,

Verskil tusschen laken ende laeken.

Laken , zekere stoffe , daer men kleederen van maekt ; laeken , scheiden ; mispreyzen. Gy en moet my niet laeken : want verkoope zoo goed laken als gy ergens zult vinden.

Verskil tusschen lyden ende leyden.

Lyden , verdraegen ; leyden iemand leyden. Ik en zal niet lyden , dat sy myne kinderen zullen by eenen anderen Meester leyden : want dit zoude my groot lyden aendoen.

Verskil tusschen schreyen ende schryden.

Schreyen weenen ; schryden , de beenen wyd open doen. Men heeft hem zien schreyen om dat synen zone door het schryden gebotten was.

Of men erfelyk , sterffelyk , bederffelyk , enz. , oft wel ervelyk , stervelyk , bedervelyk , enz. , moeten schryven.

Hier dient bemerkt , dat men aen alle de woorden , daer men by woorden van maekt , niet dan de leste letter af-doet , ende daer lyk in de plaetse stelt , als aen uyspreken : want met de leste , letter , die de n is , daer af-te-doen , ende lyk daer in de plaetse te stellen , is het uyt-sprekelyk ; uyt-drukken , de leste letter daer af ,

44 *Fondamenten ofte Grond-regels*

ende lyk in de plaetse gesteld , is *uytdrukkelyk* ,
ende diensvolgens , *erven* , *sterven* ende *bederven* ,
de leste letters daer afgedaen , ende lyk in de
plaetse gesteld , zullen zyn *ervelyk* , *stervelyk* ,
bedervelyk ; ende daerom behoort men deze ,
ende alle andere diergelyke woorden , nooyt met
twee ff , maer met eene v te schryven.

Verskil tusschen u ende uw ?

V. *Is'er eenig verskil tusschen u ende uw ?*

A. Zeer groot verskil : u beteekent den per-
soon zelfs , die men aanspreekt : als by voórbeeld :
dit huys behoort aen u : aen wie zult gy dit ge-
ven ? Aen u.

Uw is eenen voórmaem , en word altyd ver-
staen op de zaake daer men van spreekt : als by
voórbeeld : dit is uw huys ; dit is het uw : ik
zal u uw geld geven.

Nochtans zyn'er zeer vele , die hier geduerig
aen misschen , schryvende : u Vader , u Moeder ,
u huys , u kleed , enz. , het gene niet kan be-
staen : want 'tis als of men den Vader , de
Moeder , het huys , oft het kleed zelf aansprak.

*Van de voórnaemen mynen , myne ende myn ; van
uwen , uwe ende uw , ende meer andere.*

Vele zyn'er , die aen deze woorden zeer dik-
wils misschen , gebruykende het een voór het
ander , schryvende : *myn* broeder , *myn* zuster ,
ende meer diergelyke , als ook *uw* broeder , *uw*
zuster , enz. , daerom heb ik geoórdeelt zeer noo-
dig te wezen hier van eenen uytleg te doen.

Mynen ende *uwen* moeten alleenlyk gebruykt
worden voór't mannelyk : *myne* ende *uwe* voór't
vrouwelyk : *myn* ende *uw* voór't onpartydig.

V. *Waer aen zal ik weten wanneer een woórd
mannelyk , wanneer vrouwelyk , ende wanneer
onpartydig is ?*

X. Zoo men daer voór kan stellen *den*, dan is het mannelyk, als *broeder* is mannelyk: want men kan zeggen *den broeder*: en daerom behoort men nooyt te schryven *myn* oft *uw broeder*; maer *mynen* oft *uwen broeder*: *boed* is ook mannelyk: want men kan ook zeggen *den boed*: ende daerom ook *mynen* oft *uwen boed*.

Zoo men daer voór kan stellen *de*, is het vrouwelyk, als *zuster*: want men kan zeggen *de zuster*: ende daerom mag men nooyt schryven *myn* oft *uw zuster*: maer *myne* ofte *uwe zuster*: *tafel* is ook vrouwelyk: want men kan ook zeggen *de tafel*: ende daerom ook *myne* oft *uwe tafel*.

Zoo men daer voór kan stellen *bet*, is het onpartydig; als *buys*: want men kan zeggen *bet buys*: ende daerom moet men schryven *myn* oft *uw buys*: *vuer* is ook onpartydig: want men kan ook zeggen *bet vuer*; ende daerom ook *myn* oft *uw vuer*.

Daer zyn noch vele andere woórden van dit slach, waer van noch eenige zal laeten volgen, met deze letteren M. voór't Mannelyk, V. voór't Vrouwelyk, ende O. voór't Onpartydig.

M. synen.	M. haeren.	M. eenen.
V. syne.	V. haere.	V. eene.
O. syn.	O. haer.	O. een.
M. geenen.	M. diën.	M. ideren.
V. geene.	V. die.	V. idere.
O. geen.	O. dit.	O. ider.
M. welken.	M. dezen.	M. zulken.
V. welke.	V. deze.	V. zulke.
O. welk.	O. deés.	O. zulk.

Daer zyn noch vele andere van dit slach van woórden, die de latynen *adjectiva* noemen, de welke alle op deze voórgeaende manieren veranderd moeten worden, als *grooten*, *schonen*, *klynen*, *grouen*, enz.

Hier volgen nu eenige woorden, de welke altyd op eene maniere gescreven, ende uytgesproken worden, ende nochtans twee, oft meer beteekenissen hebben, en niet dan doer den zin en konnen onderscheyden worden.

Blyken, lynwaerd wit maeken : *blyken*, aenwyzen, aentoonen. Aen de witheyd zal *blyken*, dat men dit lynwaerd lang genoeg heeft laeten *blyken*.

Wys, verstand hebben : *wys* van een liedeken : *wys*, maniere van doen. Aen syne *wys* van leven schynt hy *wys* te zyn, en synen zonne heeft de *wys* van dit liedeken in musiek gesteld.

Wyzen, verstandigen : *wyzen*, aentoonen. Diën *wyzen* Man heb ik hen den weg zien *wyzen*.

Licht, niet zwaer : *licht*, klaerheyd. Den laft scheén hem *licht*, om dat het *licht* was, en hy alsoo gemakkeliker den weg konde kennen.

Zyde, de rechte, oft slinke *zyde* : *zyde* daer men stoffe van maekt. Aen syne *zyde* had hy een lint van roode *zyde*.

Val, van vallen : *val*, muyze, oft ratte-*val*. Diën *val* dede hem groote pyne, om dat hy op de muyze-*val* viel.

Pylen, daer men mede schiet : *pylen*, eene diepte afmeten. Alle die *pylen* aen malkanderen gebonden, zyn noch niet lang genoeg om die riviere te *pylen*.

Stoven, daer men Steen-kolen in stoekt, oft daer men vuer-kétels in stelt : *stoven*, potagie, oft vleesch &c. *stoven*. In alle die *stoven* is geen vuer genoeg om diën pot met koolen te *stoven*.

Goôt, water-loop; *goôt* van gieten. Hy *goôt* het zuer bier in de *goôt*.

Acbt, van achten; *acht*, getal. Hy en *acht* dit laken niet, om dat het maer *acht* schellingen *koff*.

Pand van een hemd; *pand*, iet dat men voôr *pand* laet, oft geéft. 'Tis om te lagchen, hy heéft den *pand* van syn hemd willen voôr *pand* laeten.

Aes, gewicht; *aes* van de kaart; *aes*, voedzel. Uytgegaen zynde om te visschen, bevond geen *aes* te hebben, waerom in eenen winkel gegaen ben, daer men voôr twee oörden my het gewicht van een *aes* gegeven heéft, en vindende herten *aes* daer liggen, heb het daer in gedaen.

Afschieten een kanon, oft roer; *afschieten*, losgaen. Doôr het *afschieten* van't kanon heéft men al het gaeren van de bobynen zien *afschieten*.

Afflaen, weygeren; *afflaen*, in prvs verminderen. Hy zal syn verzoek blyven *afflaen*, tot dat hy syne boter zal *afflaen*.

Waeren, van wizen; *waeren*, koopmanschappen, goederen. Wy *waeren* in de kamer daer syne *waeren waeren*.

Bakken, brood bakken; *bakken*, water-bakken, &c. Om goed brood te *bakken*, moet hy water gebruyken uyt die steene *bakken*.

Dryven, de schaepen, &c. voord-dryven; *dryven* op zilver &c. 'Tis een wonder, eenen Herder, die maer gewoon is syne schaepen nae de weyde te *dryven*, ook zeer wel in zilver te zien *dryven*.

Druk, zwaerigheyd, verdriet; *druk*, bedrukt papier. Den *druk* dient hem meer tot geluk, als tot *druk*; nochtans is hy tegenwoördig zeer

48 *Fondamenten ofte Grond-regels*

bedrukt, om dat veel van syn *bedrukt* papier door den regen zeer beschaedigd is.

Been van eenen mensch; *been* uyt eenen os, &c. Hy heeft my een *been* tegen myn *been* geworpen.

Zweëren, eed doen; *zweëren*, eene wond, die zweërt. Wy hebben hem hooren *zweëren*, dat synen vinger in't *zweëren* stond. Zulke klynigheden zonder nood *bezweëren*, oft den duyvel te *bezweëren* zonder dat men van de zaake verzekerd is, achte ik niet voór goed.

Beleéft, van leven; *beleéfd*, welgemanierd. Ik heb den tyd *beleéft*, dat de jongheyd zoo *beleéfd* niet was.

Dier, gediert; *dier* in prys. Dit *dier* is *dier* om syn vel, daer men veel geld voór krygt.

Hert, *dier*; *bert* van eenen mensch, &c. Een *bert* moet maer een klyn *bert* hebben, alzo hy zeer vreesachtig is.

Haeken, verlangen; *baeken*, iet aen eenen haek vast-maeken. Wy *baeken*, om in tyds ter plaetse te zyn, om het verken te zien vast-*baeken*.

Trappen met de voeten; *trappen*, daer men opklimt; *betrappen*, ivers met de voeten op trappen; *betrappen*, verrasschen. Wy zullen hem *betrappen* als hy op de *trappen* zal *trappen*; maer ik vrees, dat hy dit kleed zal *betrappen*.

Bot, plomp; *bot*, visch. Hy is zoo *bot* als eenen *bot*.

Borgen, veristéken, *borgen*, uytstel geven van betaeling. Gy moet hem niet *borgen*; want als gy om geld zoud gaen, zal hy zig voór u *borgen*, en gy zult geen geld krygen.

Breuk, boete; *breuk* dat gebroken is. Hy moet de *breuk* niet betaalen, om dat hy eene *breuk* heeft, en daerom niet heeft kunnen komen.

Buyten de deur &c.; *buyten*, rooven. Sy zyn *buyten* gegaen, om te gaen *buyten*.

Déken, dekfel, sargie; *déken* van de Gilde; oft *Ambacht*, &c. Oszen *déken* moet 's nachts niet werm liggen: want hy heeft maer een *itéken* op syn bed.

Derven, iet laeten; *derven* iet *derven* doen; oft laeten. Op dagen dat men vleesch moet *derven*, en zouden wy ook geen vet *derven* sien.

Dingen, zasken; *dingen*, bedingen. Gy en zult die *dingen* doór niet sterk *dingen* niet beter koop hebben.

Eer; vroeger; *eer*, glorie. Hy en zal die *eer* niet *eer* genieten, voór dat zal blyken, dat hy die weérdig is.

Gang, den gang ofte stap van imand; *gang*, van een huys, &c. daer men ingaet. Zoo hy in den *gang* ging, kende ik hem aen synen *gang*.

Gelach, van lagchen; *gelach*, het gene men vertéerd heeft. Gy zoud verwonderd geweest hebben, waerft dat gy gehoort had het *gelach*, dat'er voórviel naer dat men het *gelach* betaeld had.

Gerecht, tafel-gerecht; *gerecht*, Justitie; *gerecht*, goed recht hebben; *gerecht*, opgerecht, opgeheven. Sy hebben eenen pael *gerecht*, waer aen hun wapen is, en meynen daer toe *gerecht* te zyn; maer vrees, dat het *gerecht* hen zal sendoen; waer doór het zoude konnen geschieden, dat sy dagelyks wel een *gerecht* minder op hunne tafel zouden hebben.

Scheppen met eenen lepel; *scheppen*, van niet iet maeken. Wy konnen wel *scheppen* met den lepel; maer wy en konnen niet *scheppen* iet van bist:

Laeten, aderen openen, bloed-trekken; *laeten*, niet doen. Ik zal my niet *laeten laeten*; want heb daer voór te groote vreeze.

Raepen, vruchten; *raepen*, opnemen. Wy moeten *raepen* gaen *raepen* willen wy eten.

Sikken, rokken, spryen, &c. *stikken*; *sikken*, versmachten. Dat ik al het werk, dat ik om te *sikken* in myn huys heb, op myn lyf had, ik zoude daer onder *sikken*.

Spoelen, het gaeren op den spoel, oft pypkens winden; *spoelen*, de roomers, &c. Zoo haest dién wever gedaen heeft met syn gaeren te *spoelen*, gaet hy de glazen met bier *spoelen*.

Vylen met de vyl; *vylen*, te koop stellen. Naer dat hy doór het *vylen* den roest daer afgedaen had, heeft hy die gaen te koop *vylen*.

Wasschen, zuyver maeken met water; *wasschen*, met wasch bestryken. Hy heeft het lynwaerd g'heel zuyver doen *wasschen*, op dat in het *wasschen* den wasch daer op te beter zoude vatten.

Gezonden, die niet ziek is; *gezonden*, die van imand gezonden is. Den *gezonden* des Konings docht my eenen *gezonden* mensch te zyn.

Gryzen, die grys oft wit van haír is; *gryzen*, weenen. Wy hebben dién ouden *gryzen* man zien *gryzen* van droefheyd.

Heeten, heet maeken; *beeten*, gebieden. Gy hoeft my niet te *beeten* den hoven te *beeten*: want heb daer voór al gezorgt.

Hof, Koninglyk, oft Princelyk Paleys; *hof*, daer men bloemen in plant, &c. In den *hof* van't *hof* vind men vele vremde en raere gewassen.

Jacht, speel-schip; *jacht*, van jaegen. Als sy uyt het *jacht* gekomen waeren, zyn sy op de *jacht* gegaen om haezen te schieten.

Kaek, deel van het aenzicht; **kaek**, eenen pael, daer men in de dorpen de kwaed-doenders aen stelt. Hy wierd verwezen om aen de **kaek** eenen slag op syne **kaek** te krygen.

Kant, eynde, boord; **kant**, spelle-werk. Op den **kant** van de tafel lag een schoon stuk **kant**.

Wiel, van eenen wagen &c.; **wiel**, zeer diepen stilstaenden water-plas. Hy heeft met het achterste **wiel** van synen wagen in een **wiel** gereden, en zal groote moeyte hebben om het daer tyt te krygen.

Kussen, zoenen; **kussen**, daer men op zit. Als ik op dit **kussen** zat, is myn zoontiën by my gekomen om my te **kussen**.

Lak, vlek; **lak** om brieven toe-te-zégelen. Hy heeft my eenen grooten **lak** gegeven, en kelyk om dat den **lak**, die ik aen hem verkocht had, niet rood genoeg en was.

Lam gichtig; **lam**, jong schaep. Hy kan zig niet roeren, en is zoo **lam** dat een **lam** van dry maenden hem zoudde omverte loopen.

Looper, die rasch kan loopen; **looper**, sleutel daer men alle sloten mede opendoet; **looper**, zand-looper. Eer uwen **looper** ten eynde is, zal den **looper** van diën Heer hier zyn met den **looper** om de deure van syne kamer te openen.

Nageleu van de vingereu; **nageleu**, daer men het mede vast-nagelt. In't inslaen van diën **nagel**, heb ik op den **nagel** van mynen duym geslaegen.

V. HOOFD-DEEL,

Van de Stippen.

V. **W**aer toe dienen de stippen?

A. Om de reden, die nyt verscheyde leden bestaan, te kunnen onderscheyden.

V. Hoe veel zyn die?

A. Elf, te weten.

Comma; Semicolon; Duplex-punctum ofte twee puncta. Punctum; Signum interrogationis ofte vraeg-teecken. ! Signum exclamations ofte verwondering-teecken. (Parenthesis.) Claudatur. - Hyphen ofte koppeling. - Divisio ofte verdeling. Apostrophus ofte verkorting.

Uytlegginge van de voõrige Stippen.

V. Wanneer stelt men eenen Comma?

A. Naer eenen ofte meer onvolmaekte zinnen; by voõrbeeld: ik heb gezien eenen grooten, hoogen ende dikken boom. Ander voõrbeeld: nae de kerk gaende, heb ik ontmoet enen myner goede vrienden, den welken my gezeyd heeft, dat ik enz.

V. Wanneer stelt men Semicolon?

A. Naer wat langere ophondinge als den comma, ende wat minder als den duplex-punctum; by voõrbeeld: zend Peeter; dat hy my helpe; dat hy my trooste in myne pynen; enz.

V. Wanneer stelt men duplex-punctum?

A. Naer eenen volmaekten zin; by voõrbeeld: eerst zullen komen vyftig mannen te peerd, alle zeer wel uytgedorst: naer deze enz.

V. Wanneer stelt men punctum?

A. Naer eenen volmaekten zin, den welken geheel goeyndigd is, ende men van iet anders begint te spreken, oft dat men geheel ophoud;

by voórbeéld : de misse is zeker geëyndigd : want de Kerke is gesloten. Nu gaen ik eenen van myne goede vrienden bezoeken.

V. *Wanneer stelt men het signum interrogationis ofte vraeg-teeken ?*

A. Naer eene vraege ? by voórbeéld : is Peeter gekomen ? Studeért gy noch ? Waerom hebt gy hem geslaegen ? Hoe veél geld hebt gy ?

V. *Wanneer stelt men het signum exclamationis ofte verwondering-teeken ?*

A. Naer droefheyd , blydschap , oft iet dat uytroepinge beteekent ; en word gemeynlyk gesteld achter de woórdekens ach ! helaes ! ó ! wee my ! by voórbeéld : ach , wat ongeluk ! helaes , wat rampen ! ó wat schelm ! wee my , ellendigen ! enz.

V. *Wanneer stelt men parenthesis , ende wanneer claudatur ?*

A. *Parentbesis* word gesteld voór , ende *claudatur* naer eenigen tusschen-zin , die bygebragt word om het voórgaende , oft volgende , klaerder te doen verstaen , ende nochtans onafhangelijk is van't voórgaende ende volgende ; by voórbeéld : Joannes heeft gilteren (uyt de schoól komende) synen boek verloren.

V. *Wanneer stelt men hyphen ofte koppeling ?*

A. Tusschen twee woórden , die , al-hoe-wel ider iet bezonder bedieden , nochtans alsdan te saemen maer eene zaeke beteekenen ? als *schoólmeeester* , *munt-meeester* , *onder-meeester* , *boek-kamer graen-zolder* , *letter-konst* , enz.

V. *Wanneer stelt men , divisio ofte verdeelinge ?*

A. *Divisio* , de welke in bewerp de *hyphen* gelyk is , 'ten zy in de oude duytsche letteren , alwaer men voór *divisio* twee schreefkens stelt , als , word gesteld op het eynde van eenen regel , alswanneer daer een woórd begonnen word ,

dat men op den zelve[n] regel niet kan eyndigen, zoo dat men den overschot in't begin van den volgenden regel moeten stellen; maer dusdanige woorden mogen niet verdeyld worden, dan by syllaben, als by voórbeeld: bestandigheid: beschaemdheden, enz.

Ook staet te bemerken, dat men geene syllabe mag overdraegen de welke met sene klink-letter begint; als by voórbeeld: vyanden; maer men moet alsdan het geheel woord uyt diën regel laeten, oft het zelve verdeylen aldus; vyanden, enz.

V. Wanneer stelt men apostrophus ofte verkorting?

A. De *Apostrophe* word gesteld in de plaetse van eene letter, die men somtyds, om te verkorten, achter-laet.

V. Zegt my eenige woorden, de welke verkort ende met eene apostrophe geschreven kunnen worden.

A. *Het*, *de*, *daer*, *des*, enz.; want om te schryven *het welk*, mag men schryven, *'t welk*; voór *de andere*, mag men schryven, *d'andere*; voór *als daer*, *als'er*; voór *des morgens*, *'s morgens*; enz.

V. Maer waerom stelt gy sommige voór, ende andere naer de blyvende letter?

A. Om dat aen sommige de voórste, ende aen andere de achterste letteren worden afgelaeten, ende de *apostrophe* altyd moet gesteld worden in de plaetse der achter-gelaetene letteren, als voór *het gene*, *'t gene*; voór *te onthouden*, *'onthouden*; voór *des avonds*, *'s avonds*; voór *s'ontnemen*, *'ontnemen*; enz.

Noch zyn'er woorden aen de welke men doer de *apostrophe* in't midden eene letter mag uytlaeten; als in *bladeren*, mag men schryven *blad'ren*; *veranderen*, *verand'ren*; *schranderen*, *schrand'ren*; *gdele*, *yd'le*; enz.; maer dit is besonderlyk toegestaen aen de Rym-dichters, en dient om hunne rymen op de maete te brengen.

VI. HOOFD-DEEL.

*Van de Capitael- ofte Hoofd-letteren,
ende van de Verkortfelen.*

V. **W** *Anneer moet ik eene Capitael ofte Hoofd-letter stellen?*

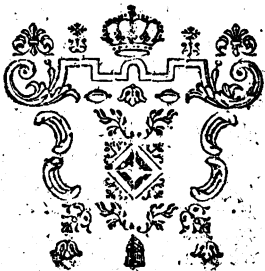
A. Ten eersten, wanneer gy iet begint te schryven: ten tweede, naer eenen punctum, 't en waere diën gesteld wierde ter oorzaeke van eenige verkortinge, als aen *Eerw.*, alsdan niet; om dat den zin daer niet eyndigt: ten derde, aen eygene naemen, als *Joannes*, *Philippus*, *David*, *Jerusalem*, *Brussel*, *Antwerpen*, enz.; ten vierde, aen de zaeke, de welke het bewerp van de reden maekt, die men handelt; ende meer ander, die het gebruyk u voords zal leeren.

Hier volgen nu de abreviatiën ofte verkortfelen, de welke men dikwils vind, bezonderlyk in de oude drukken, sbriften ende gazetten, met bunn bediedingen.

ē bedied en ofte ende.
ēñ, ende.
ō, ou oft om.
dz, dat oft dit.
hz, het.
denw., den welken.

dew., de welke.
hetw., het welk.
voorn., voôrnoemden.
voorz., voôrschreven.
oft voôrzeyden.
gem., gemelden.

Bez., by exempel.	N., eenen verzwegen naem.
Nota, bemerk.	S. oft St., Sinte.
onz., ende zoo voords.	H., heyligen.
&c., Et cætera. <i>Het gene betekent: Ende het volgende.</i>	K. M., Keyzerlyke, oft Koninglyke Ma- jesteit.
N ^o ., numero ofte number.	S. K. H., Syne Koning- lyke Hoogheyd.
Jan., Januarius.	Excell., Excellentie.
Feb., Februarius.	S. D. H., Syne Doór- luchtigste Hoogweêr- digheyd.
Apr., April.	Jonk., Jonker.
Jun., Junius.	Mr., Myn-Heer.
Jul., Julius.	Me., Meester, ofte Me- vrouw.
Aug., Augustus.	Jouffr., Jouffrouw.
7ber, ofte Sept., Sep- tember.	Sr., Sieur, ofte Zuster.
8ber ofte Octob., Octo- ber.	Secret., Secretaris.
9ber, Nov. ofte Novemb., November.	Notis, Notaris.
10ber, Dec. ofte Decemb., December.	B. V., beminden vriend, oft Vader; ook by voôrbeêd:
1. C., eerste capittel.	B. M., beminde Moeder.
2. S., tweede veêrs.	
3. S., derde stelling.	

N A E M E N

Van de besonderste deelen des menschen lichaem,
van syne nytwerpsels, ende van het gene
den mensch gebruykt.

Deelen des lichaems.

H Et hoofd.	Den navel.
De kruyn.	Den erm.
'T voorhoofd.	Den elleboog.
De ooren.	De okfels.
De wynbrauwen.	De handen.
De oog-ichelen.	Den palm van de hand.
De oogen.	De vuyften.
De oog-appels.	De vingeren.
'T wit van d'oogen.	Het lid van den vinger.
Den neus.	Den duym.
De nens-gaten.	De nagelen.
De wangen <i>ofte</i> kaeken.	De schouders.
Den mond.	Den rugge.
De lippen.	De ledenen.
De tanden.	De bitlen.
Het tand-vleesch.	Den eers <i>ofte</i> aers.
Kiezen <i>ofte</i> mael-tanden.	De dyen.
De tonge.	De knien.
Het verhemeld.	De beenen.
Het kaeks-been.	De kuyten <i>ofte</i> brayen.
De kinne.	De enkelen <i>ofte</i> knoos-
Den hals.	fels.
Den nek.	De voeten.
De keel.	De yteeg.
Den boezem.	De mielen.
De borst.	De teenen.
Den buyk.	De huyd <i>ofte</i> vel.

De inwendige deelen des menschen lichaems.

Vleesch.	spier.	pézen.
been.	ver.	vliezen.

Kraek-been	Ribben	De hersenen
Koten	Erm-pypen	Knie-schyven
Zénuwen	Geraemte	De maege
Aders	Het herte	Den flok-darm
Slag-aders	De longer	De darmen
Merg	De lever	De blaes
Lies	De milte	De stroot
Bekkenheel	De nieren	Bloed
Rugge-been	Het bryn	Gal.

Uytwerpsels.

Nagels	Drek	Speekfel,
Hair	Zweet	Traenen
Baerd	Snot	Etter
Pis	Kwyl	Vocht.

De vyf zinnen.

Het Gezicht, 'tGehoor, den Reuk, den
Smaek, 'tGevoelen.

Hoedanigbeden.

Gezondheyd	Hooveêdig- heyd	Zuyverheyd
Ongezondheyd	Ootmoedigheyd	Nydigheyd
Ziekelykheyd	Groot	Minzaemheyd
Sterkte, kracht	Klyn	Afgunstigheyd
Zwakheyd	Deugdelykheyd	Goedjonstig- heyd
Krachteloos- heyd	Kwaedaerdig- heyd	Gramschap
Schoonheyd	Beleéfdheyd	Zachtzinnig- heyd
Leelykheyd	Onbeleéfdheyd	Nettigheyd
Lengde	Dikte	Vuyligheyd
Kortheyd	Dunheyd	Beschaemdheyd
Gelaet	Zwaerte	Onbeschaemd- heyd
Raszigheyd	Lichtheyd	Spaerzaemheyd
Traagheyd	Donkerheyd	Verkwistinge
Gulzigheyd	Vettigheyd	Eerbaerheyd
Matigheyd	Magerheyd	Onëerbaerheyd
Gierigheyd	Onkuysheyd	
Mildaedigheyd		

Gebreken des lichaems.

Rimpels	Lammigheyd	Kankerachtig-
Sproeten	Platnezig	heyd
Ekster-oogen	Slinks	Geborstenheyd
Leep-oogen	Scheël	ofte gebroken
Vratten	Korten-adem	Waterzuchtig
Blindheyd	Beroerdheyd	Geëlzuchtig
Doofheyd	Zinking	Slaepzuchtig
Eenoogig	Darm-pyn	Melaetsheyd
Mankheyd	Tand-pyn	Verkondheyd
Stomheyd	Kortse	Graveel
Gebult	Jicht	Steen
Kaelhoofdig	Verstoptheyd	Mazelen
Verminkt	Flaute	Pokken
Dwerg	Razerney	Overgeving
Reus	Dolheyd	Bræking
Geracktheyd	Zinneloosheyd	Krauwe,

Van de Kleedinge,

Zeyde-stoffen	Fernel	Nous-doecken
Taffeta	Kalamink	Knoppen
Satyn	Lassé	Gespen
Lynwaerd	Jaspé	Borduerfel
Krep	Tryp	Freniën
Laken	Moor	Kwispels
Schar-laken	Fluweel	Kanten
Goude-laken	Damast	Linten
Zilver-laken	Sergie	Strikken
Zeyde-laken	Bay	Galonnen
Barkan	Py	Nestels
Hamelot	Karzy	Hoeden
Borat	Fries	Hoed-band
Droguet	Bombazyn	Muts
Katoen	Dask	Kap
Akenfay	Kameryks-	Hemd-rok
Falie-stof	doek	Broek
Chamois	Neteldoek	Kleed

Wambas	Wanten	Poeder-kwispel
Lobben	Moeffel	Krollen
Zakken	Sluyer	Spellen
Kouffens	Rokken	Maukens
Schoenen	Stik-lyf	Hemd
Konst-banden	Voôrschoot	Over-hemd
Muylen	Trekmuts	Halskens
Sleffen	Hals-doeck	Palatien
Leërffen	Oor-bellen	Koëffen
Sporen	Peërie-inoer	Japons-rok
Dégen	Juweelen	Waggen
Mantel	Ringen	Sokken
Nacht-tabbaerd	Waeyer	Snuyf-doos
Nacht-rok	Poeder	Tabaks-doos
Hand-schoenen	Poeder-doos	Zak-uer-werk.

Van de Maeltijden , ende de Spyzen.

Honger	Sned'-brood
Dorst	Brood-deeg
Maeltijd	Koeken
Eten	Struyven
Drinken	Waeffelen
Dronkenschap	Krakelingen
Middag-mael	Taerten
Avond-mael	Vlaeyen
Ontbyt ofte inbyt	Schaeps-vleesch
Gast-mael	Lams-vleesch
Bruyloft	Ossen-vleesch
Kinder-mael	Verken-vleesch
Witten-brood	Kalfs-vleesch
Terwen-brood	Gezoute-vleesch
Roggen-brood	Hammen
Gersten-brood	Hespen
Gedeessend-brood	Ribben
Droog-brood	Nieten
Kruym	Lever
Korst	Penfen

Hakfel	Vleefch-zop	Gember
Hamelen-bout	Warmoes	Peper
Schaeps-schou- der	Boon-zop	Kaneel
Kalfs-nier	Ert-zop	Kruyd-nagelen
Worsten	Kool-zop	Mostaerd
Beulingen	Rys-zop	Verjuys
Gebraed	Selder-zop	Pékel
Schaeps-voeten	Melk	Zout
Lies	Room	Wyn
Kalfs-kop	Wey	Bier
Schaeps-hoofd	Pap	Mée
Spek	Bloem-pap	Ipokras
Verkens-voe- ten	Boter	Appel-wyn
Afval	Kaes	Brandewyn
	Eyeren	Genéver
	Kruyd-noten	Azyn.

NAEMEN DER DIERN.

Vreede Dieren.

Leeuw	Wolfinne	Beërken
Leeuwinne	Wolfken	Panther
Leeuwken	Wêer-wolf	Rhenoceros
Luypaerd	Beër	Tiger
Wolf	Beërinne	Wild-verken.

Wilde Dieren.

Herten	Eenhoornen	Meër-katten
Hinden	Oliphanten	Wezels
Haezen	Buffels	Otters
Konynen	Apen	Kafoors
Vosschen	Simmen	Schild-padden.

Huys-Dieren.

Peerden	Koeën	Schaepen
Hengiten	Kalyeren	Rammen
Merriën	Veërschen	Hamels
Veulens	Runders	Lammeren
Ossen	Stieren	Geyten

Bokkēn
Verkens
Biggen
Zoggen

Ezels
Ezelinnen
Muyt-ezels
Kemels

Drommedariffē
Honden
Katten
Katers.

Ongedierten.

Ratten
Muyzen
Muggen
Wespen
Vlooyen
Luyzen
Wand-luyzen
Plat-luyzen
Hommels

Biēn
Vliegen
Spring-haenen
Molenaers
Rispen
Kapellen
Padden
Kiek-vorffchen
Blink-wormen

Motten
Spinne-koppen
Schalbyters
Slekken
Krekels
Hout-wormen
Mieren
Oor-wormen
Maeyen.

Slangen.

Aspik
Basilifctus
Kamelioen
Adder

Krokodil
Draek
Water-flang
Sprikkel-flang

Hadegis
Salmander
Kroon-flang
Hoorn-flang.

Vogels.

Arend
Havik
Kraem
Sperwer
Valk
Gier- Valk
Boom- Valk
Reyger
Kraey
Raef
Gier
Kieken-dief
Leeuwerk
Kwik-steert
Kanarie-vogel
Distel-vink

Kneuter
Lyfter
Schild-vink
Nachtegael
Cysken
Goud-vink
Papegae
Ekster
Meerte
Uyl
Teeling
Woulp
Vleder-muys
Nacht-uyt
Steen-uyt
Geyten-melker

End-vogel
Water-taef
Pyl-steert
Water-hinne
Sbyn-vogel
Zee-duyvel
Meenw
Duyker
Zee-ekster
Kivit
Kauw
Snep
Vyg-vogel
Kwakkel
Kalandert
Kapoen

Haen	Veld-hoen	Struys-vogel
Hinne	Duyf	Oyevaer
Spreeuw	Tortel-duyf	Zwaan
Kalkoenschen- haen	Zwalpaerd	Koekoek
Fezant	Smirl	Rood-baerd
Hazel-hoen	Tuymelaer	Pimpel-mees
Hortelaen	Pauw-steert	Kraen
Muffche	Topper	Hoppe
Gans	Kropper	Mees
Weduwael	Smyter	Pellikaen
Feniks	Trap-gans	Plevier
Winter-koning	Specht	Moef
Pauw	Paradys-vogel	Groensel
Patrys	Ys-vogel	Berk-ekster
	Zwaluwe	Keés-mees.

Visschen.

Bleye	Dolfyn	Peêrl-mossel
Elft	Kreft	Omber
Anfiove	Paling	Ortie
Ael	Steur	Baers
Walvis	Haring	Schar
Berbeel	Bokkin	Roch
Griet	Oester	Sprot
Braesslem	Lamprey	Vloôt
Snoek	Zee-kreft	Zalm
Bot	Smeêrbing	Bloed-zuyger ,
Schol	Zee-wolf	Echgel
Pladys	Makreel	Water-slang
Karper	Schelvisch	Tong
Zee-kat	Bruyn-visch	Zeelt
Puyt-ael	Gulleken	Truye
Zee-peêrd	Aberdaen	Forelle
Zee-koekoek	Kabeljonw	Tarbot
Zee-ael	Stokvisch	Krabben
Grondeling.	Mosselen	Krekels
Tonyn	Molenaer	Garnaet

B O O M E N.

Abrikoos-boom	Buken-boom
Amandel-boom	Essen-boom
Haeg-appel-boom	Hulzen-boom
Perzen-boom	Takus-boom
Kerzen-boom	Lauwer-boom
Krieken-boom	Kork-boom
Kastanie-boom	Lariks-boom
Kwée-boom	Ypen-boom
Citroen-boom	Sperren-boom
Sorben-boom	Mast-boom
Dadel-boom	Poppelier-boom
Vygen-boom	Pyn-boom
Jujuben-boom	Wilgen-boom
Granaet-boom	Linden-boom
Morellen-boom	Berken-boom
Limpen-boom	Abeelen-boom
Moerbeziën-boom	Klater-boom
Mispel-boom	Palm-boom
Haze-noten-boom	Balsam-boom
Melkatons-boom	Kaneel-boom
Noten-boom	Kappers-boom
Olyve-boom	Koraal-boom
Oranie-boom	Eglantier
Pruym-boom	Wierook-boom
Peér-boom	Framboozen-boom
Appel-boom	Berberis
Water-vlier	Nagel-boom
Elzen-boom	Brem-bos
Ceder-boom	Mistel-boom
Boog-hout-boom	Kruys-beziën-boom
Eyken-boom	Water-bies
Kronellen-boom	Mastik-boom
Cipressen-boom	Lilach-boom
Ebben-boom	Myrthen-boom
Elden	Rozenmaryn.

De Boomen bestaen uyt

Wortels
Pezen
Stam
Hout
Schorfē

Takken
Bladers
Mērg
Vruchten
Zap.

Veld- ende Hof-gewassen.

Terwe	Kervel	Peper-wortels
Rogge	Pestenaeken	Wynruyt
Turksche-terwe	Padde-stoelen	Boom-kruyd
Spelt	Suyker-wortel-	Savie
Gerst	len	Roosemaryn
Rys	Suykerve	Aerd-appelen
Haver	Koolen	Dragoēn
Boekwey	Bloem-koolen	Lavets
Wikke	Savoyen	Burkel
Boonen	Pompoenen	Aerd-beziēn
Turksche-boonen	Komkommeren	Moer-beziēn
Peērds-boonen	Koriander	Ael-beziēn
Linzen	Kalbassen	Steke-beziēn
Erten	Venkel	Braem-beziēn
Vitsen	Kers	Kraeke-beziēn
Lap-boonen	Charlotten	Appelen
Alsem	Andyvie	Peēren
Anys	Spinagie	Krieken
Knoflook	Hop	Kerzen
Peterfelie	Latauwe	Noten
Bies-look	Krop-salaet	Pruymen
Spergie	Meloenen	Herzen
Antichokken	Ajuyn	Abrikozen
Averuyt	Raepen, knollen	Mispelen
Beere	Porrye	Vygen
Peēn	Porfelyn	Kastaniēn
	Radys	Melkatons

Rogge-bloem	Jonkille	Passie-bloem
Fluwéel-bloem	Oleander	Roos van Jerico
Annemona	Madelief	Stok-roos
Koren-bloem	Narcis	Mater
Lente-kloksken	Nagel-bloem	Auricula
Verkens-brood	Renonkel	Vlier-bloem
Saffraen-bloem	Roos	Tuykens
Kroon Imperiael	Goud-bloem	Ridder-sporen
Violette	Zonne-bloem	Heul-bloem
Lies-bloem	Tulp	Penfeel
Granaet-bloem	Giroffle	Violier
Lelie	Afrikaen	Saringa
Hiacint	Boter-bloem	Mey-bloem
Jalmyn	Kolle-bloem	Pioen
	S. Jans-bloem	Sleutel.

DEELEN VAN DE STAD.

Vestén	Kruys-straeten	Huyzen
Mueren	Merkten	Herbergen
Thorens	Kerken	Paleyzen
Boortweeringen	Kloosters	Wapen-huyzen
Verfchanzingen	Kapellen	Pak-huyzen
Wyken	Kerk-hoven	Gast-huyzen
Straeten	Parochiën	Gevangeniſſen.

In de Kerken vind men :

Altaeren	Misse-boeken	Kruyſſen
Tabernakels	Ampullen	Vaendels
Ciboriën	Wierook-vaten	Beëlden
Remonstrantlën	Cingels	Beuken
Keiken	Kandelaeren	Pilaeren
Kazuyvels	Lampen	Biecht-stoelen
Choorkappen	Orgels	Reliquiën
Alben	Preék-stoelen	Kniel-banken
Manipels	Gestoeltens	Offer-blokken
Stoelen	Lessenaers	Graf-steden.

In de Huysen vind men :

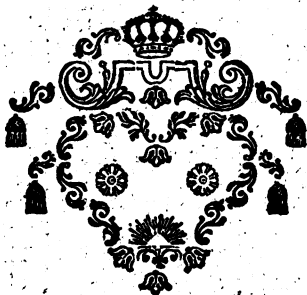
Mans	Daken	Bos-kolen
Vrouwen	Ribben	Half-hout
Kinderen	Latten	Wis-hout
Jongmans	Raemen	Struyken
Dochters	Sloten	Tangen
Beesten	Bellen	Schuppen
Kamers	Kloppers	Hangel
Ketkens	Schilderyen	Vuer-slag
Winkels	Tafels	Schouw-kleed
Plaetsen	Stoelen	Roofsters
Kelders	Spiegels	Blaesbalch
Zolders	Kassen	Brand-yzer
Pompen	Schaprayen	Hang-yzer
Water	Kisten	Solvet-stekken
Beër-putten	Schuyven	Blaes-pypen
Regen-bakken	Ledikanten	Stoven
Consoeren	Bedden	Vuer-ketels
Schouwen	Lakens	Lolle-pot
Vloeren	Sargiën	Vuer-potten
Balken	Kussens	Stryk-yzers
Pianken	Peulen	Stellingen
Stoenen	Matrassen	Eemers
Yzer	Gordynen	Tobben
Lood	Pis-potten	Tonnen
Deuren	Wywater-vaten	Bakken
Vensters	Wiegen	Bellems
Gaten	Bakel-korf	Schrobbers
Börne-putten	Kinds-korf	Schotel-vodden
Goten	Kak-stoelen	Matten
Koten	Kammen	Opneém-doek
Trappen	Hout	Hand-doeken
Glazen	Kolen	Borstels
Nagels	Steen-kolen	Schabben
Krammen	Torf	Thée-potten
Kalk	Gemul	Thée-bakens

Thée-gerief	Kandelaeren	Lepels
Mostaerd-pot	Smout	Fourchetten
Kruyd-doos	Keërffen	Taillooren
Peper-bus	Zeep	Tafel-ringert
Olie-pot	Bekers	Messen
Azyn-pot	Roomers	Servetten
Spit	Glazen	Ammelakens
Zout-bak	Fleffchen	Bekkens
Smout-pot	Potten	Kabaffen
Zout-vat	Pannen	Korven
Lampen	Schotels	Manden.

VAN DE SCHOLEN.

Leeren	Pennen	Lessenaer
Spellen	Penne-mes	Pot-loob
Lezen	Papier	Banken
Schryven	Inkt	Schalie
Vóór-dichten	Inkt-koker	Griffie
Opzeggen	Boeken	Regletten.
Cyfferen	Schryf-kas	Bidden?

Ik stelde my voór, dat dit volgende niet min nut zal zyn voór den Leerling, om daer doór alle moeyelyke woorden te leeren spellen, dan aengenaem aen vele bejaerde personen.

VERDEELING VAN DEN AERD-KLOOT.

DEn Aerd-kloot is verdeeld in vier deelen, te weten : in

EUROPA, ASIA, AFRICA, AMERICA.

E U R O P A.

De voornaemste Deelen van Europa zyn :

Vrankryk	Italiën	Denemarken
Spaniën	Polen	Zweden
Duytschland	Engeland	Grieken-land.

V R A N K R Y K.

Vrankryk is verdeeld in tien groote, ende in vyf-en-twintig klyne Landschappen ofte Provinciën.

De tien groote zyn :

Picardiën	Auvergne
Normandiën	Guyenne
Britaniën	Languedoc
Champaniën	Provence
Bourgondiën	Dauphiné.

De besonderste Steden van deze Landschappen zyn :

In Picardiën.

Amiëns	St. Quintyn	Laon
Noyon	Soiffon	Bauvais.

In Normandiën.

Rouänen	Evreux	Lizieux
Caën	Dieppe	Avranches.

Fondamenten ofte Grond-regels

In Britanniën.

Rennes	St. Malo	Vannes
Nantes	Dol	Cornouaille.

In Champagniën.

Reims	Chalou op Marne
Troyen	Retel
Langres	Vitri.

In Bourgondiën.

Dijon	Macou
Sans	Auxerre
Chalon op Saône	Autun.

In Auvergne.

Clérmont	Montferan	Crillac
Rion	St. Flour	Mauriac.

In Guyenne.

Bordeaux	Agen	Comingue
Auch	Condom	Lectoure.

In Languedoc.

Touloufe	Nîmes	Beziers
Montpellier	Narbonne	Alby.

In Provence.

Aken	Marfeliën	Cisteron
Aries	Toulon	Tarafcon.

In Dauphiné.

Grenoble	Embrun	Romans
Weenen	Valence	Montelimar.

*De klyne Landschappen met hante
Hoofd-steden zyn :*

Het Landschap Boulonois. *Bouloniën.*

Het Eyland van Vrankryk. *Parys.*

Het Landschap Chattrain. *Charivres.*

Het Landschap le Maine. *Mans.*

Het Landschap van Anjou. *Angers.*

- Het Landschap Tours. *Tours.*
- Het Landschap Beaufe. *Orléans.*
- Het Landschap Nivernois. *Nevers.*
- Het Landschap Forest. *Rouanne.*
- Het Landschap Beaujolois. *Beaujeu.*
- Het Landschap Bessé. *Bellay.*
- Het Landschap Berri. *Bourges.*
- Het Landschap Bourbonnois. *Moulin.*
- Het Landschap Quercy. *Cabors.*
- Het Landschap Limosyn. *Limoges.*
- Het Landschap Saintonge. *Saintes.*
- Het Land van Annis. *Rochelle.*
- Het Landschap Poitou. *Poitiers.*
- Het Landschap van Angoumois. *Angoulesme.*
- Het Landschap van Perigord. *Perigueux.*
- Het Landschap Roussillion. *Perpignan.*
- Het Landschap Vivares. *Viviers.*
- Het Landschap Bearn.
- Het Landschap Pau.

De vyftien Aerds-bisdommen van Frankryk.

Het Aerds-bis-	Dauphiné.	Van Narbonne.
dom van Parys.	Van Arles.	Van Tours.
Van Lyons.	Van Bourdeaux	Van Bourges.
Van Reims.	Van Auch.	Van Rouänen.
Van Toulouse.	Van Aken in	Van Sany.
Van Weenen in	Provence.	Van Embrun.

Deze vyftien Aerds-bisdommen hebben noch honderd en twintig onderhoorige Bisdommen.

S A V O Y E N.

Chamberi
Annci
Genève
Ramil

Monmellan
Moutiers
S. Jan van Maurienne.

Het Graefschap van Bourgondiën.

Besançon		Gray
Dole		Vertoul
Salins		S. Claude.

L O R R E Y N E N

ofte Lottharingen.

Nanci		Toul
Mets		Marfal
Verdun		's Hertogenbaer.

Z W I T Z E R L A N D.

Zwitserland is verdeeld in dertien deelen ofte Cantons, waer van zeven Catholyke, ende zes van den hervormden Godsdienst zyn.

De Catholyke deelen ofte Cantons.

Lucerne		Fryborg		Uric
Soleurn		Zug, Swyts		Onderwalde.

De Deelen ofte Cantons van den hervormden Godsdienst.

Bern		Bazel		Glarits
Zurich		Schofhouzen		Appenzel.

Bond-genoôt-Steden.

Sint Gal		Lofane
Sion		Coûsans.

S P A N I E N.

Spaniën is verdeeld in viertien schoone Landschappen, die sy Koningryken noemen.

Deze volgende zyn haere naemen, met die van haere Hoofd-steden.

Leon, een Koningryk ende Stad, Valadolid.
Galiffen. Compostelle.

Portugael. *Lissabon. Conimbra. Brage.*
 Algerben. *Tavilla.*
 Andalouzen. *Sevilliën. Cordua.*
 Granade, Koningryk ende Stad.
 Murfia, Landschap ende Stad. *Cartagena.*
 Valence, Landschap ende Stad.
 Cataloniën. *Barcelona. Taragona.*
 Arragon. *Saragose.*
 Navarre. *Pampelona.*
 Oud Castiliën. *Burgos.*
 Nieuw' Castiliën. *Toledo. Madrid.*
 Majorca, Minorca, de Steden hebben den zelven
naem.

I T A L I E N.

De Landschappen van Italiën, met hunne
 bijzonderste Steden, zyn deze :

Friuli.
 Utina.
 De Mark Trevizano. *Venetiën. Padua. Verona.*
 Het Land der Grizons. *Cbur.*
 Piemont. *Turin. Versel. Ivrea. Trin. Nicbia.*
Monferat. Casal.
 Lombardyen. *Milanen. Cremona. Paviën.*
Mantua. Parma. Modena.
 Den Staet van Genua. *Genua. Savona.*
 Toscanen. *Florencey. Luca. Piza. Livorne. Siëna.*
 Het Pauzelyk Land. *Perdoza. Orvietta. Vierba.*
Civita-Vecchia.
 Romania. *Baloniën. Ravenna.*
 De Mark van Ancona. *Ancona. Lorvetten. Urbin.*
 Het Roomsche veld. *Roomen.*
 Het Hertogdom Spoleten. *Spoleten.*
 Het Land van Lavoren. *Napels. Capua. Gajetta.*
 Calabria. *Cosenza. Reggio.*
 Het Land van Otranto. *Otranto. Tarente.*
 Het Hertogdom van Barri. *Barri.*

74 *Fondamenten ofte Grootheden*
 De Poeillie. Mensfredonia. Luceria. Albruzzo.
 Benevento. Aquila.

Bynaemen van de vobrnaemste Italiaensche Steden.

Heylig Roomen.		Schoon Florenciaen.
Edel Napels.		Vet Boloniën.
Ryk Venetiën.		Oud Ravennen.
Hoogmoedig Genua.		Geleerd Padua.
Groot Milanen.		

S I C I L I E N.

Deszelfs schoonste Steden zyn deze :

Palermo		Catanea		Trapani
Messina		Siracusa		Koningsberg.

S A R D I N I E N.

Calier. Saffer.

E N G E L A N D.

Deszelfs vermaerdste Steden zyn deze :

Londen		Bristol		Cantelberg
Glocester		Oxford		Barmik.
Dorcester		Kambrits		

S C H O T L A N D.

Edenburg. Glaskan. Sint Andries. Aberdeen.

I E R L A N D.

Almach. Dublyn.

D E N E M A R K E N.

Deszelfs Hoofd-stad is :

Koppenhagen.

Z W E D E N.

Deszelfs Hoofd-stad is :

Stokholm.

N E D E R L A N D.

Dit Land is verdeeld in verscheyde Landschappen, waer van dit de naemen zyn, met die van hunne beoemdste Steden.

Het Graefschap van Vlaenderen. *Gend. Brugge. Doornik. Kortryk. Douay. Byffel. Iperen. Nieuwpoort. Duynkerken. Ostende. Grevellinge.*

Het Graefschap van Artois. *Aotrecht. Hedyn. Sint Omar. Arië. Betunen.*

Het Graefschap van Henegouw. *Bergen in Henegouw. Valencyn. Kameryk.*

Het Graefschap van Namen. *Namen.*

Het Hertogdom ende de Stad van Luxembourg. *Diedenboven. Sedan.*

Het Hertogdom ende de Stad van Limborg.

Het Hertogdom van Brabant. *Antwerpen. Brussel. 's Hertogenbosch. Loven. Breda. Meebeien. Lier.*

Zeeland. *Middelborg. Vlissingen.*

Holland. *Dordrecht. Amsterdam. Leyden. Den Haag. Haerlem.*

Het Eyland Texel.

Het Landschap ende Stad van Uytrecht.

Het Hertogdom ende de Stad Gelder. *Ruremonde. Deventer. Leeuwaerden.*

Het Landschap ende de Stad Zutphen.

Het Landschap ende de Stad Valkenburg.

Het Landschap ende de Stad Over-yssele.

Vrieland.

Groeninge.

D U Y T S C H L A N D.

Syne Vorstendommen, Aerds-bisdommen, ende Landschappen, met hunne voornamste Steden.

Het Land van Luyk. *Luyk. Bouillon.*

Het Aerds-bisdom van Keulen. *Keulen. Bonn.*

Het Aerds-bisdom van Trier. *Trier. Kobelens.*

76 *Fondamenten ofte Grond-regels*
 Het Aerds-bisdom van Ments. Ments. *Assenberg.*
Elzas. Kolmar. Straetsborg. Baden.
 Het Land van Brisgau. *Friborg. Brisak.*
Zwabentand. Aushorg. Ulm.
 Het Hertogdom van Wirtemberg. *Stutgaert.*
Tubingen.
 Frankenland. *Wisborg. Frankfort aen de Meyn.*
Neuremberg. Humborg.
 Den Paltz. *Heydelberg. Manbeyn. Philipsborg.*
Frankendael. Worms. Spiers. Doerlag.
 Beyeren, *Munchen. Ingolstadt. Regensborg. Passau.*
Saltsborg, Aerds-bisdom.
 Het Graefschap Tirol. *Insprug. Trenten.*
 Het Hertogdom Krain. *Laubach. Karintia.*
Klagenfurt. Stiermark. Gratz.
 Oostenryk. *Weenen. Lintz.*
 Bohemen. *Praeg. Pilsen. Eger.*
 Moraviën. *Olmus. Brin.*
 Silésiën. *Breslau.*
 Lusatien. *Garlitz.*
 Het Markgraefschap van Brandenburg. *Brandenburg.*
Frankfort aen den Uder. Berlin.
 Pomerien. *Stelyn.*
 Het Hertogdom van Mekelenborg. *Lubek. Rostok.*
Wysmar. Holsteyn. Hamborg.
 Het Hertogdom van Lunenburg. *Lunenburg.*
 Het Aerds-bisdom van Bremen. *Bremen.*
 Westphalen, *Munster. Dortmund. Paterborn.*
Ozenbrugge.
 Het Hertogdom van Kleef en Gulk. *Kleef.*
Wezel. Gulk. Aken. Emmerik.
 Hesseland. *Kassel. Marpurg. Fulden.*
 Thüringen. *Erfort Weymar. Meyssen. Leypsich.*
 Saxen. *Dresden. Maegdenborg Wittemberg. Hal.*
 Het Hertogdom van Bronswyk. *Bronswyk.*
Halberstad.

H O N G A R Y E N.

In Opper-Hongaryen.

Presborg. Warandyn. Kaffouw.

In Neder-Hongaryen.

Raeb. Gran. Kommorra. Vyf-Kerken. Buda.
Belgrade.

D A L M A T I E N.

Sebenico. Spalata. Schodra. Ragusa. Zara.

G R I E K E N - L A N D.

Tessalonica. Durazzo. Kroya. Constantino-
pelen. Adrianopelen.

Z E V E N - B E R G E N.

Hermanstad. Klausemborg.

P O L E N.

Krakou. Pofnan. Lublin.

P R U Y S S E N.

Dantzik. Bruynsberg. Koningsbergen.
Waerschouw.

M O S K O V I E N.

Moskou.

A S I A.

Asia is verdeeld in vyf deelen, als in Tartaryen
ofte het Keyzerryk van den grooten Cham :
China : Perfiën ofte het Keyzerryk van den
grooten Sophi : Indiën : ende de onderhoorige
Landen van den grooten Turk.

T A R T A R Y E N.

De Hoofd-stad is Kambala.

C H I N A.

Pekin. Nanquin. Quinsay.

I N D I E N.

Goa. Kochin. Malakka. Siama.

P E R S I E N.

De Hoofd-ftad is: Hispahan.

T U R K Y E N.

Natolia	Famagusta	Antiochiën
Trebifonde	Siriën	Damafcus
Smirna	Aleppo	Jerufalem.

A F R I C A.

De Deelen van Africa zyn:

E G Y P T E N.

Alkayro. Alexandria. Damiaten.

B A R B A R Y E N.

Algiers. Tunis. Tripoli. Bona.

M O O R E N - L A N D.

Marokko. Fez.

A M E R I C A.

*Deszelfs voornaemste deelen zyn:*Canada ofte nieuw Vrankryk. De Virginis.
Florida.

M E X I C O.

Brezilieu. Pera. Chilt. Paraiba.

DE VOORNAEMSTE EYLANDEN.

Engeland	Ceylon
Ierland	Nieuw Ginée
Madera	De Philippinsche Eya-
De gelukkige Eylanden	landen
De Eylanden van de	De Moluksche Eylanden
groene Kaep	Sumatta
Madagaskar <i>ofte</i> het Ey-	Japan, <i>het grootste van</i>
land van St. Laureys	<i>alle de Eylanden.</i>

*In de Middellandsche Zee zyn deze de
voornaemste.*

Cypres	Malta	Majorca
Candia	Corfu	Minorca
Rhodes	Siciliën	Ebusus
Sardiniën	Korsica	Cadix.

DE BRZONDERSTE RIVIEREN *ofte* STROOMEN.

In Frankryk.

De Seine	De Saône	De Durance
De Loire	De Rhône	De Decoume.
De Marne	De Isere	

In Spaniën.

De Iber	De Doeërus
De Guadalquivir	De Minko
De Tagus	De Mondego.

In Engeland.

De Teems. De Severn.

In Nederland.

De Maes. De Moezel. De Schelde. De Lys.

80 *Fond. ofte Grond-reg. der Nederduyts. Spel-konst.*

In Duytschland.

Den Rhyu	derd, ende de	De In
De Meyn.	Elve word ge-	Den Niper
De Wezer, die	noemd.	De Taynas, die
<i>alwaer sy wy-</i>	De Wixtel	<i>Asia van Eu-</i>
<i>der word, van</i>	De Lek	<i>ropa sebeyd.</i>
<i>naem veran-</i>	Den Donauw	

In Italiën.

De Pô	Den Tisius	De Ets
Den Tiber	De Adda	Taverone
De Doriëtta	Den Ollius	Garigliano

I N A S I A.

De Ganges. Den Indus. De Euphrates. Den Tiger.

I N A F R I C A.

De Nyl. De Niger.

I N A M E R I C A.

De Rivier van St. Laureys. De Marajon. Den
Zilveren Vloed, *de Spaniaerden noemen die*
Rio de la Plata.

M E I R E N

In Italiën.

*T Meir van Maglor	Van Garda
Van Como	Van Isko.

In Zwitserland.

Het Meir van Constants	Van Zurich
Van Nieuw Kasteel	Van Lucerne

In Savoyen.

*T Meir van Genève	Van Burget
Van Anneci	Schoon-waters Meir.

Daer zyn' noch vele andere Meiren in andere
verre afgelegene Landen, die ik om kortheyd
wille, naerlaete.

ONDERRICHTINGE

OM

BRIEVEN TE LEEREN SCHRYVEN.

V. *Wat is eenen Brief?*

A. **W** Eene ontbiedinge van syne begeerte, de welke men doo't schryven te kennen geest.

V. *Is'er meer dan eene soorte van Brieven?*

A. Daer zyn verscheyde soorten, als Brieven van verzoek, van gebieden, van gediensligheyd, van berispinge, van troost, van gelukwenschinge, van handel, enz.

V. *Wat moet men in acht nemen, in't schryven van eenen Brief?*

A. Voór eerst, den staet ende de hoedanigheyd van den persoon, aen den welken men schryft.

Ten tweede, wat slach van Brief men wil schryven.

Ten derde, dat men voórzichtich zy in't schryven, bezonder in zaeken van belang: want Brieven kunnen lang bewaerd worden.

Ten vierde, dat men een afschrift houde van syne Brieven: op dat men altyd kan toonen wat men geschreven heeft.

Ten vyfde, dat men nooyt vergete synen Brief te dag-teekenen, daer by stellende den naem der Stad oft plaetse, daer men uyt schryft.

Ten zesde, dat men in't beginsel, ende in't eynde van den Brief, na de hoedanigheyd van den Persoon, aen den welken men schryft, synen Eer-titel stelle, diën alleen stellende: zoo; gy uyt de volgende Brieven zult kunnen bemerken.

Ten zevenste, dat men ook nooyt vergete den Brief te onderteekenen met synen naem.

F

Ook moet men acht nemen, dat als men schryft aen Perſoonen van eenig onderſcheyd, men alſdan behoort zuyver papier te gebruyken.

V. *Hoe veel deelen beſt eenen Brief?*

A. Dry: te weten: het *exordium* ofte beginſel, het welk moet beſtaen uyt eerbiedingen, bewég-reden, oft klachten, enz. Het *corpus* ofte het lichaam, het welk behoort te bevatten de zaake daer men om ſchryft. Ende het ſlot, het welk moet beſtaen uyt eene beſtefde ſluyt-reden, als aenbiedinge van dienſt, verzeke- ringe van liefde, genéghdheyd, oft vriendschap, groeteniſſe, enz.

V. *Moet men tot eenen Brief meer papier gebruyken, dan men kan beſchryven?*

A. Men moet ten minſten daer toe nemen een half blad, al had men maer dry regels te ſchryven.

V. *Als men eenen Brief gáet ſchryven, behoort men dan van-boven aen't papier te beginnen?*

A. Men behoort den Eer-naem voor-af te ſtellen, twee oft dry vingeren van het boven-eynde van't papier, ende alſdan wederom eene ruymte te laeten tuſſchen het beginſel des Brief: ende hoe meer eer men imand wilt bewyzen, hoe grooter men deze ruymte moet laeten.

V. *Gy hebt gezeyd, dat men nooyt mag naer- laeten den Brief te dag-teekenen, ende den naem der plaetſe, waer uyt men ſchryft, daer by-te-ſtellen: maer zegt my waer die behooren te ſtaen?*

A. De gewoonte is altyd geweéſt, die te ſtellen boven-aen in den hoek van het papier, ter rechter-hand; maer nu word het algemeyn gebruyk, dat men die ſtelle naer het eynde des Brief, onder den Eer-naem, ter ſlinker-hand.

V. *Ook hebt gy gezeyd, dat men nooyt mag ver- geten den Brief met ſynen naem te onder-teekenen; waer behoort men dien te ſtellen?*

A. Ook naer het eynde des brief onder den Eer-naem, maer ter rechter-hand; daer altyd voór stellende deze oft diergelyke beleefde woorden: *U-L. ootmoedigsten ende onderdanigsten Dienaer: U-L. dienstwilligen Dienaer., oft Vriend:* zoo gy alles nyt deze volgende Brieven zult kunnen leeren.

I. Brief, aen eenen Vriend, om te vernemen
nae syne gezondheid.

Beminden Vriend,

UWe lange afwezendheyd dwingt my t'uwærds te stieren deze weynige letteren, om te vernemen nae uwe gezondheid: ik ben meer als verplicht deel in de zelve te nemen, aengezien ik noch indachtig ben de weldaeden, die ik van u genoten heb, zynde als nu; ende altyd bereyd in alle gelegendheden, die zig zullen vertoonen, te vergelden de vriendschap, die ik zonder verdiensten zoo overvloedig van u ontfangen heb; waerom ik my gelukkig zal achten, zoo ik de gelegendheyd vinde om aen den minsten van uwe Familie eenigen dienst te konnen bieden: nae welke gelegendheyd grondhertig verlangende, blyve met alle mogelyke eerbiedigheyd, en teekens van vriendschap,

Beminden Vriend,

Antwerpen 5.
January 1757.

U-L. ootmoedigsten ende
getrouwen Dienaer N. N.

Antwoord op den voorgaenden.

Geëerden Vriend,

UWen Brief van den 5. dezer maend, is my zeer wel geworden, zynde aen U-L. op het hoogste verplicht over het deel, dat gy zyt nemende in myne welvaerendheyd: U-L. moet verzekerd zyn, dat ik, beneyens geheel myne Familie, noch alle zyn om U-L. dienst te bieden in alle voórvalen, daer in U-L. ons zult bekwaem vinden: gelieft dan, hoe eer hoe liever, my te bezorgen de gelegendheyd om aen U-L. met werken te kunnen betoonen, het gene ik hier met woórden ben zeggende; te weten: hoe zeer ik ben, ende geheel myn leven weníche te zyn,

Geëerden Vriend,

U-L. Dienstwilligen Dienaer

Macheles 12. Jan. 1757.

N. N.

III. Brief.

Klacht aen eenen Vriend over syne lange, stilzwygendheyd.

Mynen Vriend,

TWyssele grootelyks of ik noch onder uwe Vrienden gerekend worde; aengezien het over 'tjaer geleden is, dat ik d'eer niet heb mogen genieten van uw' hand eene letter te zien, veel min eene groetenisse te ontfangen; dit doet my

Gemeyne Brieven.

met reden ook twyffelen , of ik misſchten aan U-L. eenig misnoegen heb veroorzaekt : is't zoo , weest verzekerd , dit buyte myne wete geschied te zyn ; verzoekende , doór eene letter van uw' hand , my hier van kennisse te geven ; op dat ik doór goede reden my hier van mag verontschuldigen ; zoo niet , laet my weten of ik my noch onder uwe Vrienden mag rekenen , die voór deze zoo groote gunste van u genoten heb : ondertuſſchen blyve ik verhoppen , dat gy my deze gunste , van my een letterken te ſchryven , niet zult weygeren ; my verplichtende U-L. in alle voórvalen dienst te bieden , is't zaeke U-L. gelieft te aenveerden voór den minsten van uwe dienaeren , die zig onweerdig derft noemen ,

Mynen Vriend ,

Antwerpen den
6. Feb. 1757.

U-L. Allergetrouwſten
Dienaer N.N.

IV. Brief.

Antwoórd op den Voórgaenden.

Getrouwen Vriend ,

TIs op heden , dat ik uwen klacht-brief ontfangen heb , die met reden my beschuldigt , als zynde eenen , die geene vriendſchap wilt onderhouden : weest verzekerd , beminden Vriend , dat ik u. nooyt nyt myne gedachten

gesteld heb : maer de menigvuldige bēzigheden hebben my menigmael tegen mynen dank wederhouden : (*bier kan men ook andere redens , die de oorxaake van de stilzwygendbeyd zouden kunnen geweest hebben , schryven*) doch ik verplichte my U-L. voortaan teekenen van vriendschap te geven , en niet meer zoo veel tyd met u in stilzwygen doór-te-brengen ; maer in tegendeel , aen U-L. te schryven , zoo dikwils den tyd , ende de gelegendheyd my dit zullen toe-laeten ; op dat ik hier doór te medere gelegendheden mag vinden , om aen U-L. te verze-keren hoe zeer ik ben ,

Getrouwen Vriend ,

Brussel den 6. Feb.
1757.

U-L. onderdanigsten
Dienaer N. N.

V. Brief.

Van geluk-wenschinge.

Myn-Heer ,

HEB een overgroot genoegen geschept uyt de tydinge , die my dezer dagen is toe-gezonden , waer uyt ik verstaen heb (*bier zegt men de zaake , waer over men geluk-wenscht*) waer mede ik U-L. uyt'er herte ben geluk wenschen-de : zoude geërne myne blydschap hier over aen U-L. betoonen ; maer en vinde geene

woorden over-een-stemmende met myne meyninge, derhalve laet het aen de aenmerkingen van u-zelve, mits aen U.L. bekend is de groote genegendheyd, die ik tot U.L. ben draegende: voords hope, dat den Heere U.L. noch met meerdere zégens zal begunstigen, ende aen my zal beschikken menigvuldige gelegenheden, om aen U.L. te kunnen betoonen met wat genegendheyd ik ben,

Myn-Heer,

Gend den 19. Feb.
1757.

U.L. goedhertigen Dienaar
N. N.

VI. Brief.

Van Vertroufinge.

Myn-Heer,

DE bezoeking, die den Almachtigen God syne Vrienden t'huys zend, met hen te berooven van hunne liefste zaeken, zyn om hen op-te-wekken tot meerdere verdiensten ende vol-maektheyd; ende zyn ook bezondere teekens van syne liefde tot ons. Dit gebeurt nu aen U.L. doôr (*bier zegt men de zaake, waer over de droefheyd is*) ik bekenne, dat het verlies zeer groot is, ende de droefheyd, die ik'er over gevoele, verdobbelt zig doôr't overdenken van uwe

smerte. Maer gelyk het maetig droef zyn in zoodanige toevallen eene menschelyke plicht is, zoo zoude het onmaetig weenen een teeken van gebrekelykheyd zyn in uwen zeer geachten Persoon; daerom laete my vastelyk voórstaen, dat U.L. deze droefheyd wat zult aen d'eene zyde stellen, met een klokke gemoed ontfangende dezen slag van de Hand Gods, met zoodanig geduld, als eenen edelmoedigen Christen behoort. Zal den Heere bidden, dat hy U.L. deze schaede gelieve te vergoeden met zoodanig geluk als U.L. zoude kunnen wenschen: afbrekende, kusse ik met eene hertgrondige genegendheyd uwe handen, en blyve diën, die met alle vermogen altyd, ende in alle voórvalen zal zyn,

Myn-Heer,

Brussel den 11.
Jan. 1757.

U.L. DW. Dienaer.
N.N.

VII. Brief.

Van de zelve soorte,

Myn-Heer,

Hoe-wel de smerten der ziele de wonden des lichaems gelyk zyn, die men eenigen tyd moet laeten uyt-bloeden, eer men die verbind, zoo heeft nochtans het vertrouwen, dat ik heb, dat de reden U.L. zal toebrenghen de

genees-middelen , die andere van den tyd nemen , my deze plicht-pleginge doen doen. Ik zal U-L. niet voór oogen stellen d'onstantvastigheden der wereldsche zaeken , die ons verzekeren , dat'er geen genoeg duerend is ; maer U-L. noodigen , om te gaen tot den God der vertroostingén , om aldaer die te vinden , die aen U-L. noodig is ; verzekerd zynde , dat , is't zaeke U-L. zig met goed betrouwen tot hem keere , daer ik geensints aen twyfele , geene zal ontbreken ; ja zelfs , boven de vertroostinge , noch grooten voórspoed zult ontfangen : voords verhope , dat U-L. in dezen voórval aen den Allerhoogsten eene proef zult geven van uw geduld in het verlies van wereldsche , ende vervolgens ver-gangelyke zaeken , waer voór uyt gansch'er herte is biddende die zig met alle eerbiedigheyd noemt ,

Myn-Heer ,

Mechelen 12. Jan.
1757.

U-L. ootmoedigsten ende
minsten Dienaer N. N.

VIII. Brief, wenschinge van een gelukkig
Nieuw-jaer ende zalig Hoogtyd.

Myn-Heer ,

DE plicht ende vriendschap , waer mede ik aen U-L. verbonden ben , laeten my niet toe deze heylige dagen te laeten voór-by gaen , zonder aen U-L. myne eerbiedigheyd te bewyzen.

ende te wenschen , dat U-L. deze gelukkig moôgt-
doôrbrengeu : ik bidde U-L. in deze myne
plicht-pleging meer te willen letten op myne
teere genegendhejd t'uaerds , als op de gemeyne
gewoonte , met de welke ik blyve ,

Myn-Heer ,

Antwerpen den
13. Jan. 1757.

U-L. toegenegen Dienaer
N. N.

IX. Brief.

Wenschinge van een zalig Nieuw-jaer
van den Zone aen syne Ouders.

Allerlieffste Vader ende Moeder ,

NAdemael ik nu doôr Gods gehengenisse-
het oud jaer ten eynde gebragt heb , ende nu
wederom in het nieuw gaen treden , zoo is't
myne schuldige plicht U-L. kennisse te geven
van myn gedrag ende voordgang , te faemen om
aen de zelve te voldoen , ben ik schuldig U-L.
beyde hertgrondelyk te wenschen een gelukza-
lig Nieuw-jaer, God biddende ende smeekende,
dat hy U-L. noch verleene vele gezonde ende
gelukkige jaeren in rustigen ouderdom , tot wel-
stand , niet alleen van my , maer ook van alle
myne Broeders ende Zusters. Wat aengaet my-
nen voordgang ende gedrag , hier van zal mynen
Meester aen U-L. deel geven , zoo haest hy de
eere zal hebben van U-L. te zien ende te spre-
ken : want den lof , die men zig-zelve toeschryft,
stinkt in den eygen mond : maer t'huys gekomen

zynde, zal trachten blyk te geven, dat ik nog tyd, nog geld verkwist heb: waer over, zoo ik hope, U-L. ten nyterste zult voldaan zyn. Is'er iet van uw' bevelen, zyt zoo goed te gebieden die zig met alle onderdanigheyd teekent te zyn.

Beminde Vader ende Moeder,

Lier 15. Jan. 1757. U-L. ootmoedigsten Zone
N.N.

Zal hier noch laeten volgen eenige
Obligatiën ende Quittantiën.

*Obligatie van op Crediet gekochte
Koopmanschappen.*

IK onderschreven; bekenne ende beleyde waerlyk schuldig te zyn aen Sr N. de somme van dry-honderd guldens loopende geld, ende dat voór zekere Koopmanschappen, die hy my verkocht ende geleverd heeft: welke somme ik aen hem belove te betaelen heden in dry maenden: alles zonder atglist oft bedrog: in teeken der waerheyd heb hier onder mynen naem gesteld.

Actum Antwerpen 17. January 1757.
N. N.

*Obligatie van geschote Geld, met belofte
van intrest.*

IK onderschreven bekenne schuldig te zyn aen Sr N. de somme van duyzend vyf-honderd

guldens wissel-geld , die hy my wettelyk ende deugdelyk in gemunte penningen geschoten heeft , ende waer van ik belove aen hem te betaelen den intrest ten advenante van dry ende een half per cento 'sjaers , ook wissel-geld , beginnende te rekenen van dato dezer. Actum in Antwerpen dezen 18. January 1757.

N. N.

Quittantie van den Intrest van eene Rente.

ONtfangen van Sr N. de somme van dertig guldens courant geld , in voldoeninge van een jaer Intrest van eene Rente van duyzend guldens wissel-geld Capitaal , specialyk bezet op syn Huys gestaen in de Keyzer-straete , genaemd den wereld-bol , verschenen den negen-en-twintigsten December zeventien honderd zes-en-vyftig. Dezen 19. January 1757.

N. N.

Quittantie van Huys-buer.

ONtfangen van Sr N. de somme van zestig guldens , in voldoeninge van een Jaer Huys-buer , verschenen te Kerstmisse zeventien-honderd zes-en-vyftig.

N. N.

Quittantie van Huys-buer , met afstrekkinge van den twintigsten Penning.

ONtfangen van Sr N. de somme van dry-en-dertig guldens , ende daer by twee guldens

voët myner hellicht in den twintigsten penning,
te saemen de somme van vyf-en-dertig guldens,
in voldoeninge van een half-jaer Huys-huer,
verschenen te Sint Jan zeventien honderd zes-
en-vyftig.

N. N.

Quittantie op rekening.

ONtfangen van Sr N. de somme van hon-
derd ende dertig guldens, op kortinge van ee-
ne rekeninge van aen hem geleverde goederen,
bedraegende in't geheel de somme van twee-
honderd en negentig guldens, zoo dat daer
nu noch overblyft de somme van honderd en
zestig guldens.

Actum Antwerpen 20. Feb. 1757.

N. N.

*Nota : Zoo men onder op eene rekeninge quit-
tantie schryft, zoo stelt men aldus :*

Den inhoud dezen aen my voldaan den
21. Feb. 1757.

N. N.

R E G E L S

V A N D E

WELGEMANIERDHEID.

V. *W* Aer in bestaat de Welgemanierdheyd ende Wellevendheyd van eenen Jongeling?

A. Deze bestaat in zig altyd ende in alle gezelschappen beleefdelyk ende ootmoediglyk te gedraegen, alle menschen eerende, ende zig altyd achtende van de minste te zyn, volgens den raed van't H. Évangélie.

V. *Zyn'er geene bezondere Regels van de Welgemanierdheyd?*

A. Verscheyde, die ik u hier in't kort zal voórstellen: voór eerst moet gy in acht-nemen nooyt, oft zelden in een gezelschap te spreken, 'ten zy dat gy gevraegd, oft aengesproken word: want veel spreken is eene groote ongemanierdheyd voór jongé lieden, ja zelfs voór bejaerde personen: weet gy niet waerom God u heeft gegeven twee ooren, twee oogen, ende maer eenen mond? Om dat gy twee-mael zoo veel hoften ende zien, dan spreken zoud: den Wyzen-man zegt, dat eenen zot zelfs voór wys gehouden word, als hy zwygt: hoe meer gy spreekt, hoe meer een-ander profyt doet met uwe woórdén.

Leert dan zwygen, zoo zult gy van spreken geen hinder krygen.

Ten tweede: als imand u aanspreekt, iet vraegt, oft iet geest, doet altyd uwen hoed af tot beneden, ende niet als of gy slaegen wilde.

Ten derde: gy moet altyd met twee woórdén

Spreeken, niet ja, neen; maer: ja, Vader, Moeder, Meester, Myn-Heer, Mevrouw, enz.

Ook moet gy wel letten, dat, als gy imand groet, gy niet staet als of gy eenen pael in uw lichaem had; maer dat gy u-zelve boogt, stellende uw recht been achter het flink.

Voorders moet gy wel letten, dat als gy met imand, die meer is als gy in staet, oft ouderdom, oft zelfs u gelyk is, gaet oft wandelt, die op de rechte hand stelt; is't dat gy met dryen gaet, zoo begeeft u op de flinke hand, stelt in't midden, die de meeste eere weêrdig is, den derden op de rechte hand.

Ook moet gy letten, dat als gy met imand in een huys, oft Kerke wilt gaen, gy diën, die de meeste eere weêrdig is, altyd laet voôrgaen.

Aen een huys naekende, waer gy met andere personen wilt ingaen, zoo begeeft u eenige stappen voôr-uyt, om alzo voôr de andere te kunnen bellen.

Is't zaekes gy imand, oft verscheyde personen wilt in uw huys leyden, zoo doet de deure open, u boogende, presenteert den ingang, blyvende zoo lang staen tot dat den lesten binnen is. Het zelve moet gy doen in't uytgaen.

Zoo gy imand uytlaet, moet gy wel letten, dat gy de deure niet haestig achter hen toefluit; maer wachten tot dat sy uyt uwe oogen, oft wat verre wech zyn.

Als men zelf uytgelaeten word, zoo zal men, buyten de deure zynde, zig noch eens omkeeren, ende de oerbiedinge maeken.

Ook staet te bemerken; dat als gy met imand gaet, oft wandelt, ende daer imand komt, die uwen Vriend aanspreekt, gy aldan moet aen d'eene zyde gaen, om aen hen de vryheyd niet te benemen, tot dat gy geroepen, oft by hen

verzocht word , wanneer men noch schuldig is zig-zelve eenigints te verontschuldigen.

Ook is het eene ongemanierdheyd , dat als imand bezig is met lezen , schryven , oft geld te tellen , men zig daer by-voegt , voór aler men daer toe verzocht , oft geboden word.

Als men by imand in eene kamer gaet , behoort men nooyt recht daer binnen te loopen ; maer men moet voór de deure blyven staen , tot dat men eerst geklopt , ende gevraegt heeft of er geen belet is , noemende den naem , oft eer-titel van den gene , die daer binnen is.

Als gy nu binnen zyt , zult gy eerst uwe eerbiedigheyd betoonen , ande aldan uw belang zeggen : ende is't dat gy in eene kamer by andere Vrienden geleyd word , zoo moet gy het geheel gezelschap groeten , ende u wel wach-ten , dat , is't zaeke gy daer eenen besonderen Vriend ziet , gy aldan niet roept , oft schreeuwt van verre ; maer by hem gaet , om hem te vrægen nae den staet van syne gezondheid.

Ook moet gy , in een gezelschap zynde , u wachten , dat gy nooyt den eersten gaet zitten ; maer moet wachten tot dat de andere gezeten zyn : ende waer't zaeke men u de eerste plaetse wilde geven , zoo zult gy die beleefdelyk trach-ten te weygeren : is't by aldiën die plaetse u toe-komt , zoo zult gy die met eerbiedigheyd aenne-men , daer altyd wel dient op gelet te worden.

'Tis eene groote onbeleefdheyd , te spreken in imands reden : is't dat imand iet vertelt , oft zegt , zoo moet men hunne reden geheel laeten uyt-zeggen ; is't dat de zaeke anders is , dan sy die verteld hebben , zoo en mag men daerom niet zeggen : *'ten is zoo niet* ; maer men moet zeggen : met uw wel-nemen , Myn-Heer , oft Jonfvrouw , daer zyn die , oft die omstandigheden

den by : Want het dient beter te zwygen , dan imand befchiaemd te maeken , veelt min noch mag men zeggen : *gy liegt* , oft *'t is niet waer* : maer zegt : *ik vraege excufie* , *Myn-beer* , *de zaak is aldus*.

Als gy met eenen Vriend aen't vuer zit , en moogt gy nooyt met uwe ermen leunen op den stoel ; nooyt met de beenen over malkanderen zitten ; nooyt met het vuer , oft met de tange spelen ; nooyt in't vuer , oft in de kamer fpouwen ; maer in uwen neufdoek ; en is't dat den Vriend het vuer wilt opstoken , dan poogen zig om het zelf te doen , en zeggen : met uw welnemen ; doch , men moet den Meester in syn huys altyd Meester laeten.

Ook mag men nooyt in imands tegenwoördigheyd syne nagelen korten , geeuwen oft rekken ; en is't dat men synen neus wilt fcutten , zoo moet men synen hoed , oft een deel van synen furtout , oft mantel daer voórhouden : is't dat gy genegen zyt om te niezen , zoo houd ook altyd iet voór uwen mond ende neus.

Dit zyn eenige regels van de welgemanierdheyd , waer na gy u dient te gedraegen.

V. *Maer kont gy noch niet eenige regels voórschryven , hoe men zig aen de tafel behoort te gedraegen ?*

A. Ja , deze volgende : ten eerste : als gy van imand ter maelyd genoodigd word , dan moet gy u-zelve eerlyk toefchikken ; op dat gy uwen Vriend geene fchande aendoet.

Als gy in de kamer komt , daer de genoodigde Gasten zyn , zoo moogt gy nooyt eerst gaen zitten , nog de beste plaetfe nemen ; als voóren gezeyd is.

Aen de Tafel gaende , moet gy uwen hoed

afleggen ivers op eenen stoel , en zitten ongedekt , 't en zy de andere gedekt zitten ; en plaets nemende , moet gy dicht by de Tafel zitten ; niet als de Boeren , dat het eten , dat sy laeten vallen , tusschen hunne beenen valt.

Als nu de Benedictie gezeyd is , die men altyd aen de Geestelyke d'eer geeft , oft aen den Meester van de Tafel , zoo is't dat den Tractant de Vrienden ende genoodigde verwelkomt , waer naer de manier is , dat den Meester , oft imand u voór-diene : zoo dit niet geschied , moet gy letten nooyt eerst in de schotel te gaen.

Gy moet wel letten , dat gy van het brood niet en byt , als de Boeren doen ; maer gy moet het leggen aen uwe flinke zyde , ende met uwe flinke hand daer afbreken.

Uw mes , lepel ende fourchet , moeten liggen aen uwe rechte hand ; maer gy moet letten , dat als gy uwen lepel hebt gebruykt , ende dat hy vet is , gy diën nooyt moógt leggen op het schoon tafel-laken ; maer nues op uwe tailloor : is uw mes vet , vaegt het af aen wat brood , nooyt aen de servet.

Let ook wel , dat gy nooyt moógt voór-dienen , oft in de schotel komen met uwen lepel , die gy in uwen mond hebt gehad ; maer moet eenen schoonen lepel vraegen.

Als men u voór-dient op eene tailloor , dan moet gy die aennemen , ende geven eene van uwe schoone taillooren wederom , met eene klyne eerbiedinge ofte booginge van het lichaem.

Als gy nu eet , zoo en moógt gy nooyt gulzig eten , nog tuwen mond zoo opkroppen met spyze , dat uwe kaeken gespannen staen ; nooyt moógt gy drinken , oft spreken , voór alet tuwen mond ledig is ; en eer gy drinkt , moet gy uwen mond afdroogen met uwe servet ,

ende aen imand toe-brengen , zeggende : Myn-Heer oft Mevrouw , uwe gezondheid ; oft ik heb d'eer van u te saluëren By de-groote is't de manier , als men de gezondheid wilt drinken , dat men imand noemt van de naest-by-zittende Perfoonen.

Bemerkt , dat men den Tractant moet laeten instellen de gezondheden ; oft als men wilt eene gezondheid instellen , dan moet men zeggen aen den Tractant , Myn-Heer , is't met uw weinemen , dat men de gezondheid drinke van Mevrouw uwe Beminde , oft van diën , oft die : men zegt ook de welvaerendheyd van diën , oft die : gy moet ook wel letten van uw glas nooyt seffens uyt-te-drinken ; dit staet te gulzig , 'ten zy de compagnie te saemen eene gezondheid drinkt.

Als u iet besonders aen de Tafel gepresenteêrd word , moet gy dit met eerbiedigheyd ontzeggen : maer als men u praemt , neémt het met beleéfdheyd , zeggende : Myn-Heer , ik ben u dankbaer.

Gy moet ook wel letten , aen de Tafel , oft elders zittende , dat gy nooyt imand sterlings bezieet ; nog als imand zingt , al zingen sy kwalik , dat gy daer mede lacht , nog toont , dat gy beter kont.

Men mag wel lagchen als imand iet knoddig oft geestig vertelt ; maer niet schreeuwende , oft schetterende.

V. Hoe moet men zig gedraegen in den Tempel Gods ?

A. Gaende nae de Kerke , moet men welgemaanerd ende stik over de straete gaen.

Komende in de Kerke , moet men zig besproeden met wy-water. Zoo ook als men daer by-gaet.

Daer naer zal men zoeken eene stille plaetse, daer men den Priester, die den Diest celebreert, kan hooren ende zien, om hier doôr te beter de verstroydheden te voorkomen.

Nedergezeten zynde, mag men nooyt omzien, gaepen, nog klappen, nog iet doen, waer doôr men een-ander, oft zig-zelve zonde kunnen verstroyen; maer met aendachtigheyd ende devotie syne intentie vervoegen met die van den Priester, om alzoo gezaementlyk, 'tzy het heylig Sacrificie der Misse, 'tzy andere Diensten, aen God op-te-offeren.

Is't dat men de Misse gaet hooren, moet men, nedergezeten zynde, God bidden om gratie, om dit Sacrificie met aendachtigheyd ende devotie te kunnen opofferen.

Als den Priester de Misse begint, moet gy uwe intentie vervoegen met de syne, en voords wel in achtneemen de dry deelen van de Misse, de Offerande, de Consecratie, ende de Nuttinge, overpeyzende het bitter Lyden Christi, waer van het heylig Sacrificie der Misse de waerachtige verbeëdinge is.

De Misse gesyndigd zynde, bedankt God voôr de gratie, die hy u gedaen heeft, van u van dit Sacrificie deelachtig te laeten zyn.

V. *Zyn'er noch andere Regels van de Welgema-nierdheyd?*

A. Daer zyn'er noch verscheyde andere, die gy doôr het gebruyk, oplettendheyd, ende genegendheyd tot de zelve, zult kunnen leerén: doch, zal u noch eenige noodzackelykheden zeggen.

Als gy voôr-by eene Kerke, Crucifix, oft Beëld van Maria gaet, laet nooyt naer uwen hoed af-te-doen, ende eenig klyn gebedeken te zeggen, als: *Jesus, ik groete U. Jesus, vergeeft*

my myne zonden. *H. Maria*, bid voôr ons. *Weest gegroet, Maria.* Oft diergelyke.

Zoo gy eenen armen mensch tegen-komt . oft voôr-by-gaet, die u eene aelmoesse vraegt, doet uwen hoed af; en zoo gy niet te geven hebt, zegt beleêfdelyk: *God helpe u.*

Zoo gy imand ontmoet op eenen weg, alwaer den doörgang eng is, ende niet wel te saemen kont doörgaen, zoo stelt u altyd den eersten aen d'eene zyde, aanbiedende den eersten doörgang aen een-ander. Zoo't gevalt, dat een-ander van-gelyken voôr u doet, zoo tracht u te verontschuldigen.

Nooyt moôgt gy imands goed mispryzen.

Nooyt moôgt gy stoeffen op uw goed, rykdommen oft konst.

Als gy imand aenspreêkt, ende uwen hoed afgenomen hebbende, moôgt gy diên nooyt den eersten wederom opzetten; maer wachten tot dat uwen Vriend, oft die gy aenspreêkt, den synen opgezet heeft; ende is't zaek, dat den persoon, die gy aenspreêkt, van eene conditie boven de uwe is, zoo moôgt gy uwen hoed niet opzetten voôr hy u dit gezeyt heeft, in dit geval zult gy noch antwoôrden: *Ik vraege excusie, Myn-Heer*, oft *excuseert my, Myn-Herr*; ende wachten tot dat hy't u noch eens zegt.

Doôr deze ende diergelyke beleêfdheden, die u niets en kosten, zult gy van een-ider geprezen geêerd, ende bemind worden: want de beleêfdheyd vind over-al plaetse, zelfs by de allerberbaerste Menschen.

D It Boeksken , beschryvende op eene goeda maniere de *Fondamenten* ofte *Grond-regels* om in korten tyd de *Nederduytsche Spel-konst* in d'uyterste volmaektheyd te leeren , zal tot profyt der *Nederlanders* mogen gedrukt worden : gemerkt het met regels leert , hoe alles moet gespeld ende geschreven worden , zonder de welke men geene taelen wel kan leeren , ende meer andere dingen bevat , zeer dienstig voôr de *Jongheyd*. Het was te wenschen , dat alle *Schoôl-Meesters* ende *Meesterffen* het zelve in hunne *Schole* gebruykten , dan zoude men zoo vele grove ende belagchelyke misflagen in't spellen , zelfs van *publieke schriften* , niet meer zien.

J. B. FIGHE' S. T.
 & J. U. L. Lib. Cens.

Vidi 24. Meêrt 1757.

J. F. FÆSTRAETS
 Can. en Scholaster van
 Antwerpen.

EXTRACT UYT DE PRIVILEGIE.

MARIA THERESIA by de Gratie Gods Roomsch-Keyzerinne , Koninginne van Hongariën , van Bohémen ; &c. &c. heeft toegelaeten aen *Hubertus Bincken* , Boek-drukker ende Boek-verkooper binnen de Stad Antwerpen , alleen , ende ter exclusie van alle andere Boek-drukkers ende Boek-verkoopers , te mogen drukken het Boeksken genaemd ende geintituleerd : *Fondamenten ofte Grond-regels om in korten tyd de Nederduytsche Spel-konst in d'uyterste volmaektbeyd te leeren* ; verbiedende aen alle andere Boek-drukkers ende Boek-verkoopers , het zelve na-te-drukken , oft elders gedrukt . in deze Landen te brengen , ofte te verkoopen , op poene van confiscatie van de zelve , ende daer-en-boven t'incurréren d'amende van dertig guldens voór ider exemplair , by elken van de gene te verbeteren , die contrarie zal doen : als voorder is blykende in d'opene Brieven daer van zynde. Gegeven tot Brussel by de Keyzerinne ende Koninginne in haeren Raede. Den 26. July 1756.

Onderteekend

F. J. MOSTINCK.

N O T A.

Dat by den Drukker dezer kortelings gedrukt, ende te bekomen is eenen nieuwen Cyffer-boek, inhoudende meest alle de Regels van den gemeynen Arithmética, waer onder de Wissel-rekeninge, voorgesteld op zoo eene wyze, dat men daer uyt kan kennen de maniere wan wisselen der principaelste Steden van Europa, besonderlyk der gene, die tegenwoôrdig met Antwerpen open wissel houden: alles met zoo klaere en bondige Uytleggingen, dat de gene, die wat begryp hebben, deze konste hier uyt by hen-zelve zullen kunnen leeren, zelfs zonder de hulpe van eenen Meester.

Ook de Historie, Regels ende Bemerkingen wegens de Nederduytsche Rym-Konst.

Lust-Hof der Godvruchtige Meditatiën op de Evangéliën van alle de Zondagen en Heylig-dagen des Jaers: doôr Fr. Joannes Ludovicus Van Craywinckel, Kanonik Norbertien van Tungerloo, Vicaris van Leiiën-dael. Antw. 1778. 2. deelen.

Christelyke Onderwyzing of Verklaering en Uytbryding van den Mechelschen Catechismus, doôr F. Claus M. R. Antw.

Korte tyd-rekenkundige Geschiedenissen, tot gebruyk der Jonkheyd. Antw. 1781.

Fragment of text from the adjacent page, visible on the left edge of the image.

